

BLEJSKO JEZERO ZE DOBIVA LEDENO SKORJO. — FOTO FRANC PERDAN

Vesela VP

Ze velikokrat smo dobili pripombe na uredništvo, da v našem časopisu manjka tudi kaj veselega. Zato smo se tokrat odločili, da s šalami »Vesela VP« razveselimo naše bralce. Posebno pa jih bodo veselili tudi naši naročniki, ki služijo vojaški rok širom po domovini in tudi sami doživijo marsikatero veselo.

Zvečer jo je še imel

Dežurni oficir je prišel buditi nekega vojaka. V temi tipa po njegovi postelji, toda fant se je ves zamotal v odeje in dežurnemu se nikakor ne more posrečiti, da bi ga pocukal na pravem mestu.

»Le kje ima glavo?« naposled jezno vzklikne.

»Pa na zboru za večerjo jo je še imel!« se začuje iz teme prepričljiv glas.

Vojna tajna

Muharem in Šefto srečata na poti na strelišče skupino Ťeklet.

»Kaj pa nosita v tem zaboju?« ju po-barajo.

»Tega pa ne smeva povedati! Je vojna tajna!« pravi Šefto važno.

»Ali je težak?« zanima dekleti.

»Kaj ne bi bil, ko je pa poln streliva!« potoži Šefto.

Simpatija

Avdija in Duran se ne trpita. Npre-stano sta si v laseh.

»Čudi me, zakaj me danes tako zebe v noge!« vzdihne Duran v stroju.

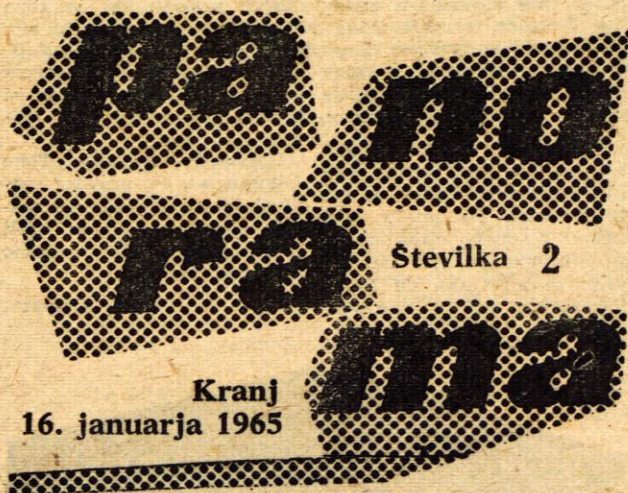
»Tudi jaz nisem nikoli slišal, da bi kdaj konje v noge zeblo!« se začudi še Avdija.

Predaleč

Janez, kot star vojak ceni vrednost »pripreme!« Na prvem sprehodu s svojo novo znanko se ojunači in pravi:

»Ko prideva do tistega drevesa, vas bom poljubil!«

»Ali ne greste malce predaleč?« užalje-no odvrne pošteno dekle.

»Na svidenje

pri- hodnji teden

Dejali so mi, da sem v zimskem bazenu že doma in da bom zaradi tega najlažje opisal življenje v njem. Sklenil sem, da bom kot vsak obiskovalec opisal stvari, ki jih človek zapazi, če se v tem letnem času odpravi na kopanje v zimski bazen v Savskem logu.

Da je zimska sezona na vishku, sem se ponovno prepričal, ko sem zašel med mladino, ki se je z veselimi vzkliki sankala po klancu na otok. Veselje in smeh sta kar žarela na razgretih obrazih. Pot sem si prikrajšal na ta način, da sem prisedel k majhni deklici, ki se je obotavljala na vrhu. Samo nekaj trenutkov sva potrebovala za vožnjo in že se je, veliko pogumneje kot preje, vračala nazaj. Postrani je domišljavo opazovala fantka, kateremu se je vožnja končala v kupu snega ob robu ceste.

Na poti sem srečal nekaj ljudi, ki so se nezaupljivo ozirali za mladino, ki je z brisačami in kopalniki v rokah hitela proti bazenu.

»Naša mladina pa res ne pozna nobene meje! V časopisih beremo, da se hočejo pozimi smučati! V Kranju pa

se pozimi še kopajo! Slišali smo že o nekih Rusih, ki razbijajo led na Volgi ter se kopa, o v ledeni vodi! Hvala lepa! V toplem plašču je kar prijetno! Kar naj posnemajo Ruse, če se jim ljubi! Človek mora skrbeti za zdravje, a pravijo, da je vsak sam svoje sreče kovač!«

Podobne misli sem prebiral z obrazov. Pravijo, da smo bili Slovenci precej dolgo zelo konservativni. Takšna miselnost se je še vedno ohranila, še posebej, kadar je govora o športu. Za stvar, ki je ne poznaš je pač najlažje reči, da je slaba.

Ko sem prišel v bazen, je tam čakalo že veliko otrok. Bila je ura, ko ima plavalni klub treninge za mladino; posamezne skupine so se zbirale okoli svojih trenerjev, ki so jim dajali zadnje napotke pred treningi.

Plavalni treningi pač niso kopanje. Treba je obvladati tehniko, doseči čim boljše rezultate v posameznih disciplinah. Kopalcev preplava povprečno okoli 200 metrov med kopanjem, a tu so bili pionirji in pionirke, ki so plavali več kot 2000 metrov. Iz njihovih obrazov se je dalo razbrati precej drugačne misli.

Nekateri hodijo na treninge zato, da se naučijo pravilno plavati, drugi imajo zopet skromnejše zahteve ter so si zadali za nalogo samo to, da jim voda ne bo več sovražnik. Nekateri plavajo zaradi tega, da bi bili lepo razviti in zdravi in zopet drugi, ker plavajo tudi njihovi tovariši in jim je prijetno v veseli, tovariški družbi. Mnogo jih pride v vrste plavalcev, ker jim je to svetovjal zdravnik, drugi pa, ker želijo doseči dobre rezultate in se nameravajo posvetiti temu športu. Seveda se skoraj vsi pogovori sučejo samo okoli plavanja. Pogovarjajo se o svojih vzornikih. Starejši jim pripovedujejo o svojih prvih nastopih...

Kar prehitro mine trening in že jih zopet srečamo v skupinah pri sušenju las. Pogovor se suče o šoli, smučanju, kinu in seveda največ o minulem treningu.

Ko je utihnil razposajeni smeh pionirjev, so pričeli v bazen prihajati kopalci. Izgleda, da tudi starejši ljudje nimajo slabega mnenja o zimskem kopanju! Vsak dan se jih nabere okoli 50. Zimsko kopalnišče je odprto že eno leto in so se že prepričali, da se človek ne more prehladiti, samo če pazi, da ne zapusti zgradbe prehitro in z mokrimi lasmi.

Pri blagajni si je skupina kopalcev ogledovala cene: 1 ura kopanja — odrasli 200 din, dijaki 150 in otroci 100 din. Vsak kopalec lahko dobi v uporabo tudi kopalno obleko, kopalno kapo, brisačo in milo. Seveda se z vsakim artiklom cena nekoliko dvigne. Kaj hočemo, vse je na ekonomski bazi!

Spremljal sem starejšega moškega od blagaine v bazen. Prijazna garderoberka Fani mu je najprej poka-

V topli vodi se sklepajo nova poznanstva

zala kje je njegova omarica ter ga nato odpeljala do kabine, da bi se preoblekel. Precej z negotovimi koraki je prišel v bazen. Najpreje se je namenil k branju kopalniškega reda:

»Kopalci ne smejo skakati v vodo in s tem ovirati ostalih!«

»Vsak kopalec mora imeti plavano kapo!«

»Igre z žogo so prepovedane!«

»Prepovedano je voditi pse v zimsko kopalnišče!«

Psov res do sedaj še ni bilo v bazenu, ostalih določb pa se ni treba držati tako zelo točno. Človek se pač pride v bazen zabavati in ni potrebno gledati na vsako malenkost.

Vrnil sem se k blagajni ter bral: temperatura vode 25 stopinj, temperatura zraka 27 stopinj Celzija.

Mimo mene je šla skupina deklet, ki se je prišla tuširati. Pogled mi je takoj zdrsnil na cenik: tuširanje 20 minut 100 din. Morda je drago? Spomnil sem se na nezaupljive poglede na snegu ter jim po svoje pritrtil: »Človek mora skrbeti za svoje zdravje!«

Okoli 17. ure je prišla v bazen večja skupina, ki je imela pravico na 50 odstotni popust pri vstopnici. Izvedel sem, da so to delavci iz »Save«, katerim je tovarna plačala polovico vstopnine in imajo sedaj rezervirane svoje ure v bazenu. Tu so pomešani začetniki z drznejšimi plavalci. Na razpolago imajo tudi plavalnega učitelja. Nekateri so bili v začetku malo sramežljivi zaradi barve svoje kože, a kmalu so opazili, da ni nihče zadržal poletne rjave barve.

V kranjsko zimsko kopalnišče prihaja tudi vedno več Ljubljčanov. Upravnik mi je povedal, da imajo celo enkrat tedensko obisk nekega Mariborčana. Vsi obiskovalci se strinjajo, da tu ni nič slabše kot v toplicah.

Kranjski zimski bazen je zaživel. Lansko leto niso bili redki dnevi, ko so našli samo po pet kopalcev v cellem popoldnevu. Sedaj pa so se ljudje navadili. Posebno ob petkih in sobotah je veliko prometa. Tedaj se pokuri kar precej premoga, da ne zmanjka tople vode pri tuših.

Ob 19. uri zapuste bazen zadnji kopalci in zopet se pričnejo treningi plavalcev. Sedaj so na vrsti starejši. Njihovega treninga se ne da na kratko opisati. Izgleda, da je mnogim zanimiv, saj se včasih ob oknih nabere kar precej gledalcev. Posebno zadnji kopalci se dalj časa zadržijo pri opazovanju treninga. Od njih se sliši več mnenj, a večina se strinja v tem, da je zimsko kopalnišče velika pridobitev. Vendar pa imajo tudi nekaj pripomb. Največ zamere je zaradi tega, ker v bazenu ni bifeja. Morda bo kdo mislil, da si to žele zaradi znane slabosti do podobnih objektov! Ne, prav vsak si pred ponovno vrnitvijo v zimo, na katero je za eno uro pozabil, zaželi vsaj toplega čaja, da bo bolj gotovo vse v redu.

Zadnji uro v bazenu izrabijo vaterpolisti. Trikrat tedensko ste lahko pričeli zanimivim tekmam. Seveda so to le treningi, vendar je takšna tekma, kjer je včasih tudi vse dovoljeno, mnogokrat še veliko bolj zanimiva kot prava.

Precej ljudi je v začetku godrnjalo nad cenami. Nekateri so problem rešili enostavno. Za pol ure kopanja je cena za polovico manjša. Tega se ne da urediti edino pri fenihi za sušenje las. Mnogi pravijo, da je cena 20 dinarjev odveč in bi bila lahko že vračunana pri vstopnini, vendar do sedaj nisem videl še nobenega, da bi si posušil samo polovico glave.

Upravnik kopalnišča Tone Jakopin se je pravkar poslovil od manjše skupine zadnjih kopalcev, ki so odšli z besedami: »Na svidenje prihodnji teden!«

Peter Colnar

Upravnik bazena Jakopin: »Dobrodošli!«

„(prelepa) GORENJSKA“ danes in včeraj

Kmetijstvo v letu 1965

Vemo, kako je bilo pri nas s kmetijstvom doslej. Ne najbolje, lahko pa bi bilo slabše; in ne najslabše, lahko pa bi bilo še precej bolje. Vsekakor drži, da je kmetijstvo pri nas po vojni zelo napredovalo, res pa je spet, da smo delali napake, ki jih ne bi bilo treba in ki so nam močno škodovala. Kaže pa (nekateri ukrepi zveznega značaja v preteklem letu na področju gospodarstva, novi zakon o davkih, večja skrb za višinske kmete, bolj razumevajoč odnos do mehanizacije zasebnih kmetov itd.), da »Vremena bodo Kranjcem se zjasnila...«. Poglejmo na kratko, kaj predvidevajo osnutki planov za leto 1965.

Ugodne napovedi osnutka republiškega družbenega plana

Obstojijo osnovni ekonomski in materialni pogoji, da se v letu 1965 doseže nadaljnji porast kmetijske proizvodnje, zatrjuje osnutek družbenega plana SR Slovenije. To tudi narekuje večje potrebe tržišča. Nadalje lahko razberemo, da bo potreben porast proizvodnje mogoče doseči predvsem s krepitvijo družbeno organizirane proizvodnje. V ta namen bo zagotovljena izdatnejša preskrba z mineralnimi gnojili, močnimi krmili in drugim reprodukcijskim materialom, hkrati pa so predvidene obsežnejše malioracije zemljišč in obnova nasadov. Predvidevajo, da se bo povečala mehanizacija kmetijskih organizacij, boljši pa bodo tudi pogoji za oskrbo kmečkih gospodarstev z drobno mehanizacijo. Ob tem računajo z nadaljnjim pridobivanjem zemljišč za družbena posestva, s čimer bi se uskladile zastavljene živinorejske zmogljivosti z lastno krmno osnovo in ustvarili pogoji za njihovo nadaljnje povečanje.

Razširiti kooperacijo in razviti sistem srednjeročnega kreditiranja

Osnutek republiškega plana določa, da je treba letos kooperacijo med zasebnimi kmeti in družbenimi kmetijskimi organizacijami razširiti tako, da bi se po fizičnem obsegu približala proizvodnji družbenih posestev. V ta namen bi bilo treba poleg večje ekonomske zainteresiranosti kooperantov razviti tudi sistem srednjeročnega kreditiranja za nabavo drobne mehanizacije, za agromelioracije zemljišč, za adaptacije gospodarskih poslopij in za druge srednjeročne namene. Pri tem bi morale kmetijske organizacije izpopolniti strokovno službo tako, da bi učinkovito prispevala k uvajanju sodobne tehnologije in k specializaciji ter blagovnosti kooperacijske proizvodnje.

Razširitev kooperacije v hribovitih predelih bo skupno z ukinitvijo davkov od kmetijskih zemljišč v teh predelih ublažila odliv delovne sile, ki je postal že kar kritičen. Podoben učinek je pričakovati od razvijajočega se turizma in od vključevanja v družbeno gospodarjenje z gozdovi.

Do leta 1970 v družbenem sektorju 20 % obdelovalnih površin

Družbeni sektor bo letos in prihodnja leta še naprej pridobival nove obdelovalne površine predvsem v ravninskem predelu. Plan pridobiva-

Nekaj odlomkov iz osnutkov planov

nja zemlje v kranjski občini za leto 1964 (416 ha) ni bil dosežen; do konca septembra je bil realiziran le 27,64 odstotka ali 115 ha zemlje. Ponudba zemlje je lani v primerjavi z letom 1963 močno padla. Okvirne smernice za sestavo načrta gospodarskega razvoja občine Kranj v letih 1964—1970 predvidevajo, da bo za kompletiranje že obstoječih farm in za gradnjo novih za molznice in za plemensko ter pitano živino potrebno do leta 1970 pridobiti skupno 2940 ha ali 22 odstotkov skupnih obdelovalnih površin v občini. Stanje obdelovalnih površin v družbenem sektorju bo s tem za 140,78 odstotka večje kot v letu 1963 (1221 ha). Za pridobivanje teh površin bo potrebno izdelati načrte, predviden obseg površin zarisati na geodetske podloge ter s tem na primeren način seznaniti zasebne kmete, da bodo lahko svojo proizvodnjo uskladili z naraščajočim družbenim sektorjem. V postopku pridobivanja obdelovalnih površin se bo treba ozirati tudi na socialne razmere kmečkih prebivalcev, ne da bi nastali preveliki socialni problemi in bremena, ki jih družba ne bi mogla izpolnjevati.

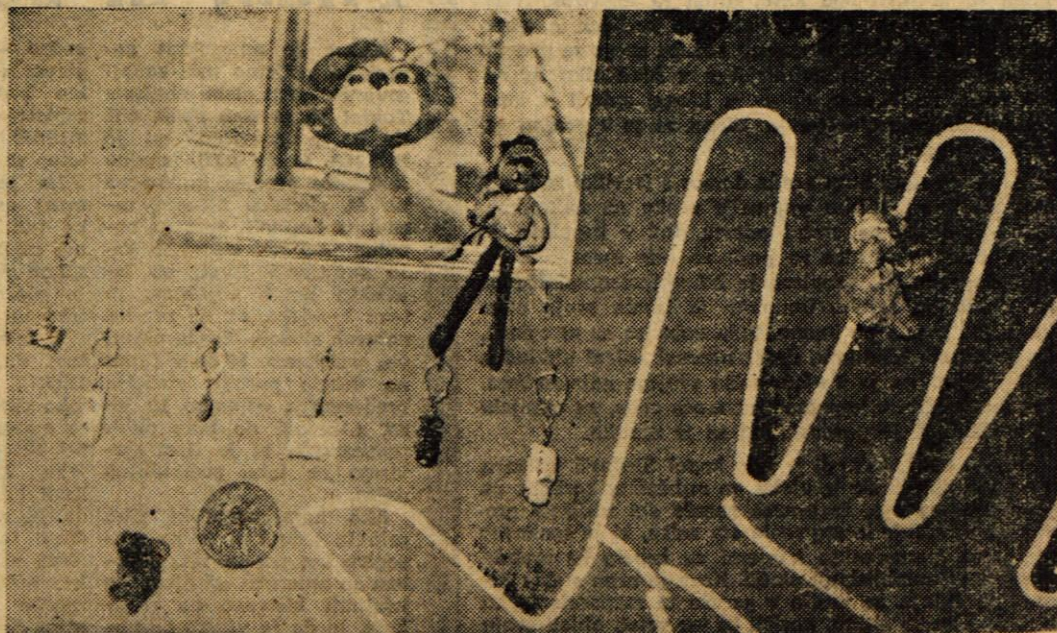
Geografski pogoji narekujejo poudarek na živinoreji

Pri usmerjanju proizvodnje v kranjski občini v prihodnjih letih je potrebno zlasti upoštevati prirodne in gospodarske pogoje. Območje občine Kranj je zelo ugodno za živinorejo, temu pa je potrebno prilagoditi rastlinsko proizvodnjo, predvsem proizvodnjo krme. Potrebna je preusmeritev kolobarja v krmne rastline, ki naj bi leta 1970 zavzemale okrog 30 odstotkov vseh obdelovalnih površin; okopavine naj bi v istem letu zavzemale 55 odstotkov obdelovalnih površin, od tega pa naj bi bilo 20 odstotkov silažne koruze,

ostalih 25 odstotkov pa krompir in vrtnine. Območje občine naj bi še nadalje ostalo zaključeno, področje za pridelovanje semenskega krompirja, to pa zaradi izredno ugodnih klimatskih in pedoloških pogojev in zaradi nove selekcijske portaje na območju Cerkelj. Ostale površine naj bi v kolobarju zavzemale krmna žita, da bodo vsaj delno krite potrebe po močni krmni in nastilju.

Izredno ugodni pogoji za živinorejo narekujejo, da družbeni sektor na svojih obratih usmerja živinorejo prvenstveno v proizvodnjo mleka in rejo drobnih plemenskih živali, na obratih, ki so bolj oddaljeni od trga, pa pitano živino. Zasebni sektor naj bi se v ravnini in v okolici mesta Kranja usmerjal v proizvodnjo mleka, v prehodnem in hribovitim območju pa v proizvodnjo pitane živine, in sicer v pogodbenem sodelovanju v tesni zvezi z rastlinsko proizvodnjo.

Takoj je treba pristopiti tudi k izbiri pasme oziroma k pretapljanju cike za celotno območje. Potrebe po teletih za pitanje in velika potrošnja konzumnega mleka narekuje izbiro pasme s kombiniranimi lastnostmi mleko—meso. Najprimernejša pasma za zasebnike bi bila simentalška. Družbeni sektor naj bi redil pasme z dobro produktivnostjo, vendar čimbolj v skladu z zasebnim sektorjem, ker bo v prihodnje prav družbeni sektor tisti, ki bo razpolagal z dobrim in prizanim plemenskim materialom tudi za zasebnike. V družbenem sektorju naj bi bile tri čiste pasme, in sicer: črno-bela, simentalška in sivorjava. Za dvig produktivnosti v živinoreji je treba organizirati tudi javno živinorejsko službo, načrtno in temeljni to kontrolirati že začetno pretapljanje cike s simentalcem ter ponovno uvesti mlečno kontrolo plemenskih živali.

Amuleti v avtomobilih, horoskopi, prerokovanja iz črt na roki itd., to so najbolj razširjene oblike vraževerja današnjega človeka (Slika je zaradi tehničnih razlogov izostala v prejšnjil številki Panorame v članku »Da, še smo vraževerni«)

Volk in sedem kozličev

Stara koza, ki ni poznala kontracepcije, je imela sedem ljubkih kozličev. Ker je imela majhne prejemke jih ni mogla dati v varstveno ustanovo in so morali vedno ostati sami doma, kadar je šla v službo ali samopostrežbo. Nekega dne se je odpravila na pregled v ambulanto. Poklicala je kozliče in jim naročila: »Odhajam in precej časa vas bom pustila same, ker v naši ambulanti ni nobenega reda, pa čakaš celo večnost, preden prideš na vrsto. Bodite pridni in pametni, ljubi otroci! Posebno pazite, da ne boste spustili v stanovanje volka, ta bi vas pri tem pomanjkanju mesa vse požrl.« Kozliči so obljubili, da bodo pridni in previdni, pa je stara koza pomirjena šla v ambulanto.

Kozliči so izkoristili priliko in brž sedli pred televizor. Zdajci jih je zmotil električni zvonec nad vrati. »Odprite, inkasant za elektriko!« Kozliči pa niso bili od včeraj in so previdno vprašali: »Ako ste res inkasant in ne volk, morate vedeti, koliko bo ta mesec znašal račun za tok!« Volk je premišljal in zini: »Tisoč dinarjev!« Pa so se zasmejali kozliči: »Ne bomo ti odprli, saj nisi inkasant! Njegov račun je bolj zabeljen!«

Volk se je jezen odpeljal z liftom navzdol, malo počakal v veži in se spet vrnil. »Odprite, sem prišel iz servisa za popravilo bojlerja!« So se zakrohotali kozliči: »Ta je pa bosa! Teh zlepa ne prikličješ drugače, kot da jih za vrat privlečeš v stanovanje!«

Volk je razočaran odšel v bližnjo restavracijo na črno kavo in se nato še enkrat vrnil. Pozvonil je in rekel, naj mu odpro, ker pobira naročila za zbirko kavbojskih povesti Radovedni kozlički so mu verjeli in navdušeno odprli. Volk je planil v predsobo. Kozlički so se hudo prestrašili in se razbežali po vseh kotih. Eden se je skrnil pod kavč, drugi za televizor, tretji je zlezal v vzdano omaro. Najmlajši kozliček je smuknil v hladilnik. Volk je staknil kozliče enega za drugim in jih pogoltnil. Le najmlajšega v hladilniku ni našel. Nažrl se je tako, da se je komaj splazil iz kozinega sodobnega stanovanja. Ulegel se je v prazno garažo in zaspal.

Ko se je stara koza vrnila domov s številko za drugi dan, so ji od strahu popustile zanke na najlonkah. Našla je vrata na stečaj odprta, tuš v kopalnici je tekel, cevi od sesalca za prah so bile razmetane po vsej dnevnici, televizor je bil vključen, plošče na kuhalniki so žarele. Obupano je iskala svoje otroke in jih klicala po imenu, toda nobeden se ni oglasil. Ko je odprla hladilnik, da si napravi ledeni obkladek za bolečo glavo, je v njem našla svojega najmanjšega. Brž je natočila v kopalno kad vroče vode, ga odtajala in kozliček ji je povedal, kaj se je zgodilo.

Uboga mati, kako ji je bilo hudo! Slednjič je stara koza vsa potrta šla iz bloka po miličnika, kozliček pa je capjal za njo. Iz prazne garaže sta zaslišala grozansko smrčanje in zagledala sta volka, ki je spokojno spal med razmetanimi kantami za bencin in preluknjanimi avtomobilskimi plašči. Koza je urno stekla domov po škarje, se vrnila v garažo in razparala volku trebuh. Ven so skočili kozlički in vsi veseli objeli svojo mater. Urno so nabašali volku v prazni vamp nekaj zbirk sodobne slovenske poezije. Tega volk ni mogel prebaviti in je v najhujših mukah poginil. Kozlički so ga vrgli v kanto za smeti in če je komunala še ni izpraznila, ie še vedno tam.

Claudia Cardinale je bila izbrana, da igra glavno vlogo v filmu Luigija Comencija »Rubovo dekle«

Globus

V orkestru 45 žensk

Znani dirigent in velik ljubljenec ženskega spola Leopold Stokowski je imel na zadnjem koncertu v Carnegie — Hallu v orkestrski zasedbi kar 45 glasbenikov ženskega spola.

Kameri in zaboj viskija

Lord Snowdon, mož angleške princese Margarete je odpotoval na Dunaj. Napisal naj bi reportažo o baletu »Labodje jezero, ki so ga izvajali v državni operi. S seboj je vzel dve kameri in zaboj viskija. Reportaže niso objavili!

Picassojeva darila

Jacqueline Picasso, žena 83-letnega slikarja Pabla Picassa, bi moža najraje skrila v vili, ki jo ima v južni Franciji. Ima dokaj upravičene razloge: do sedaj zelo varčen Pablo razdaja svoje slike kot poklone lepim občudovalkam.

Oče in sin

Na tekmovanju potniških avtomobilov za osvojitev Grand Prix v Argentini je prišlo do nenavadnega boja. Pomerila sta se oče in sin. Nekdanji svetovni prvak Juan Fangio je tekmoval za klub Mercedes, medtem ko je 24-letni Oscar Fangio startal za Forda. Zmagal je izkušeni oče.

Filmi, ki bodo na sporedu

Kakor že mnogokrat prej bo verjetno tudi zadnji sovjetski film slabo obiskan. Tokrat pa ta slab obisk niti ne bo neupravičen, saj je **POEMA O MORJU** izredno šablonsko narejen in končno ne da gledalcu ničesar, razen napihnjenih fraz in nabuhle vsebine. Herojsko delo sovjetskih ljudi, ob izgradnji nekih objektov, je tako herojsko, da ne zapusti nobenih sledov. Morča navda ves parolizem, ki se v filmu na debelo ponuja, gledalca predvsem z odporom in jezo, z besom do tako puhle propagande, ki jo Rusi servirajo na tako prostodušen način.

Ako nam sovjetski film prinaša herojstvo in ga propagira kot poceni blago, potem se ameriški od njega po kvaliteti bistveno ne razlikuje, le da je včasih usmerjen izključno v sentimentalnost, popevkarstvo in srečne konce. Tako bo na sporedu komercialno skrupucalo (sicer z dokaj dobro igralsko za-

sedbo — Frank Sinatra v glavni vlogi), kjer bo Frankie prepeval in ustvarjal zaplete v **NA ZENSKO BOM MISLIL JAZ**. Posebne kvalitete ni treba pričakovati. Film je obrtniško več ali manj dobro ohranjen, sicer pa vam bo ugajal, zato nima smisla, da vam z vsemi silami skušam dopovedati, da je plaža. Zaleglo tako ali tako ne bi nič.

V tem tednu bomo videli tudi naš slavni **MARŠ NA DRINO**, na katerega smo tako dolgo čakali, ker ni bilo materiala za izdelavo kopij. Sicer pa bomo videli vojake, ki marširajo, nekaj ljudi bomo spoznali ob predahih, nato bodo zopet marširali in na koncu primarširali na Drino. Tam bo bitka, nekaj jih bo padlo in zgodba se bo končala. V kljub temu pa je **MARŠ NA DRINO** kvaliteten, v primerjavi z ostalo plažo. Mislim, da bo prijetna popestritev programa, saj mu ne gre odrekati vsaj osnovnih kvali-

tet. In ena od teh je po vsej Evropi znana koračnica **MARŠ NA DRINO**. **OB OGLEDU NE BOSTE RAZOČARANI, TOREJ SI FILM VELJA OGLEDATI.**

Kljub protestu, spontanem in tihem, ki pa vendar obstaja — kaže se v obisku pa si oglejte predstavo filmskega gledališča, ki bo to nedeljo na sporedu izredno uspel, naravnost odlični sovjetski film **BALADA O VOJAKU**. Film je prejel več nagrad za režijo, scenarij in igro in je resnično eden vrhunskih dosežkov sovjetske kinematografije. Film je nastal v zlatem obdobju preporeda sovjetskega filma, ko so porodili **LETIJO ŽERJAVI** in ostale dobre, sveže stvaritve, ki so se za nas zaključile s poetičnim **ČLOVEK GRE ZA SONCEM**, enostavno zato, ker smo uvozili vse mogoče agitke, samo dosežkov »novega vala« v Sovjetski zvezi ne.

Jože Pogačnik

J E M E N S K E

Arabija! Zadostuje samo ena beseda in že človek zagleda pred seboj podobo starodavne islamske Meke ter njene sestre Medine, Mohamedove izvoljenke; in končno sta tu še mesti Jeddah in Ryad. Buldožerji in mehanične lopate rušijo vsak dan. Vrtajo in močno načenjajo srce in dušo teh mest, kjer moderna poslopja v arabsko-ameriškem stilu počasi izpodrivajo idilično lepoto visokih opečnatih hiš s skrbno izdelanimi lesešnimi okni, ki imajo to lastnost, da nihče ne opazi človeka za oknom.

Toda na otokih Rdečega morja ali sredi ogromnih peščenih puščav in črnega skalovja ali celo na vrhovih, ki se vzpenjajo nad 3000 metrov, vsepovsod tam pa žive mesta, ki se jih modernizem ni niti dotaknil niti jih ni ranil.

TRDNJAVE

To niso majhna gnezda brez zgodovine, ne! — po umetniški, arhitektonski in urbanistični plati so celo zelo zanimiva. Nekatera so poznana, druga pa ostajajo nedotaknjena; potrebna bi bila prav vojna med dvema arabskima narodom, da bi bilo vsaj eno teh arhitektonsko dovršenih mest fotografirano in tako predstavljeno svetu.

V pravokotniku, ki meri v dolžino 200 kilometrov in v širino 70 in ki obsega otočje Farasan, Djebel Hadjur in dolino Ouadi Habune na arabsko-jemenski meji, odkrije popotnik tri popolnoma različne tipe arhitekture: tipično muslimansko mesto, v katerem stoje hiše skoraj druga na drugi, približno 900 utrjenih gradov in trdnjav, ki so se povzpele v varno zaščito visokih planot in končno visoke, iz ilovice zgrajene nebotičnike, ki se gnetejo ob vodnih izvirih sredi oaz.

Otočje Farasan, čudoviti splet koralnih čeri, ki komaj molijo svoje vršičke iz Rdečega morja, nam je skoraj popolnoma neznano. V preteklem in v začetku sedanjega stoletja so otoki doživljali silovit razcvet. Prodajalci biserov ter trgovci z orožjem in sužnji so si tod postavili razkošne palače. Vendar niso najznamenitejše zgradbe Jemena tukaj, na otočju Farasan, marveč v notranjosti dežele, v nedosegljivih pokrajinah, vse do arabsko-jemenske meje.

Morali smo skozi deželo Asir, da smo prodrli v severozahodni del Jemena. Že tisočletje pred našim štetjem so poznali to deželo vsi sosednji prebivalci — od Nila do Evfrata. Jemen je vedno simboliziral naseljence puščav srednjega vzhoda in bil celo za prebivalce dežel Plodnega polmeseča, področje neizčrpnega bogastva. Egipčani so ga imenovali bajno pontsko kraljestvo. Kralj Salomon je podaril izraelskemu ljudstvu jemenske zaklade: zlato, kadilo in dišave. Takrat je slavil poroko s kraljico iz Sabe. Antična mesta arabskega polotoka so bila predvsem trgovska središča, kjer so se srečavale in ustavljale karavane, jemenski kraji pa so bili in so še vedno množica kmečkih zaselkov.

Že v drugem tisočletju pred našim štetjem so Jemenci razkopali pobočja gora in ustvarili nešteto teras, na katerih so gojili različne kulture. Z mnogimi namakalnimi sistemi pa so spremenili peščene doline pod njimi v plodna polja.

Djebel Hadjur je bil med sovražnimi napadi eden najtežje dostopnih položajev v Jemenu. Kralji, ki so mu nekoč vladali, so se zatekali sem in od tod nadaljevali borbo z zunanjimi in notranjimi sovražniki.

Djebel (v našem jeziku pomeni gora) je visoka planota, ki kraljuje nad dolinama z izsuše-

nima rečnima koritoma rek More in Harab. Nad zelenimi terasami, na skalnatih strminah, 3400 metrov visoko, stoji nekaj stotin utrdb, ki tvorijo mogočno in močno mesto. Morda beseda mesto ni čisto pravilna za ta kraj; predstavljajte si dolg greben, ki se razteza nad planoto in na njem nepretrgano vrsto trdnjav, ki nadzirajo množico gradov na jugu! Niti ulica, niti stezica ne povezuje teh zgradb; ničesar ni, kar bi kazalo na kakršnokoli zvezo med njimi. Zde se povsem izolirane druga od druge. Toda ni tako! V resnici tvorijo celoto, skupnost z izredno dovršenim obrambnim sistemom. Brez slehernega anahronizma bi lahko ponosni križarji v viteški bojni opremi krožili po tej deželi.

Tu sta doma le dva tipa zgradb: masivni okrogli stolpi trdnjav in utrjeni gradovi v obliki pravokotnika. V trdnjavah žive vsi skupaj, medtem ko v gradovih živi le po ena družina. Poslopja so zgrajena iz kamna in so obenem edini starodavni ostanek take arhitekture v Arabiji. Kamniti bloki stoje drug na drugem, vežejo pa jih drobci peska. Tramovi nad vrati in okni so iz ogromnih kamnitih kosov, postavljenih poprek nad spodnjim obokom, zgornji pa služi za razbremenitev. Manjše odprtine, strešne line imajo na vrhu enojne ali dvojne oboke, iz skrbno klesanih kamnov, ki pa so tako natančno spojeni, da je nemogoče potisniti rezilo mednje.

V gradovih sta običajno dve nadstropji, prvo pogosto ne služi ničemu. V njem je več prostorov, ki so si vsi popolnoma podobni, preproste izbe, ki jih uporabljajo prav za vse. Pod iz močno steptane zemlje pokriva mrežo zvezanih palic, položenih na oboke spodnjega nadstropja. Strop zgornjega nadstropja pa podpira splet oljčnih vej in debel. Te veje zadržujejo masivni stenski kamniti oboki. Vsa ostrejša se lahko vzpenjajo in v deževnem času spreje-

majo dežnico, ki se po cevi odteka v cisterno, izdolbeno v skalo.

Ti gradovi s svojim enoličnim sijajem so včasih kaj čudno okrašeni, kjer igra razporeditev kamnitih blokov glavno vlogo. Ti niso v določenih vrstah položeni ploskoma na tla, temveč na enega od podov. Tako štrlijo kvišku in rišejo relief narobe obrnjenih zobčastih nadzidkov, ki so značilni za stolpe in utrdbe. Včasih je zadnje nadstropje ločeno od pročelja ostale zgradbe z robom skrbno sestavljenih kamnov, ki dajejo tem navpičnim konstrukcijam vodovodno linijo.

Oba tipa zgradb sta nekako v ravnotežju, vendar ne v medsebojnem, marveč oba skupaj z mogočnimi panoramami in ravninami pod seboj ter s podolžnimi grebeni gorate pokrajine.

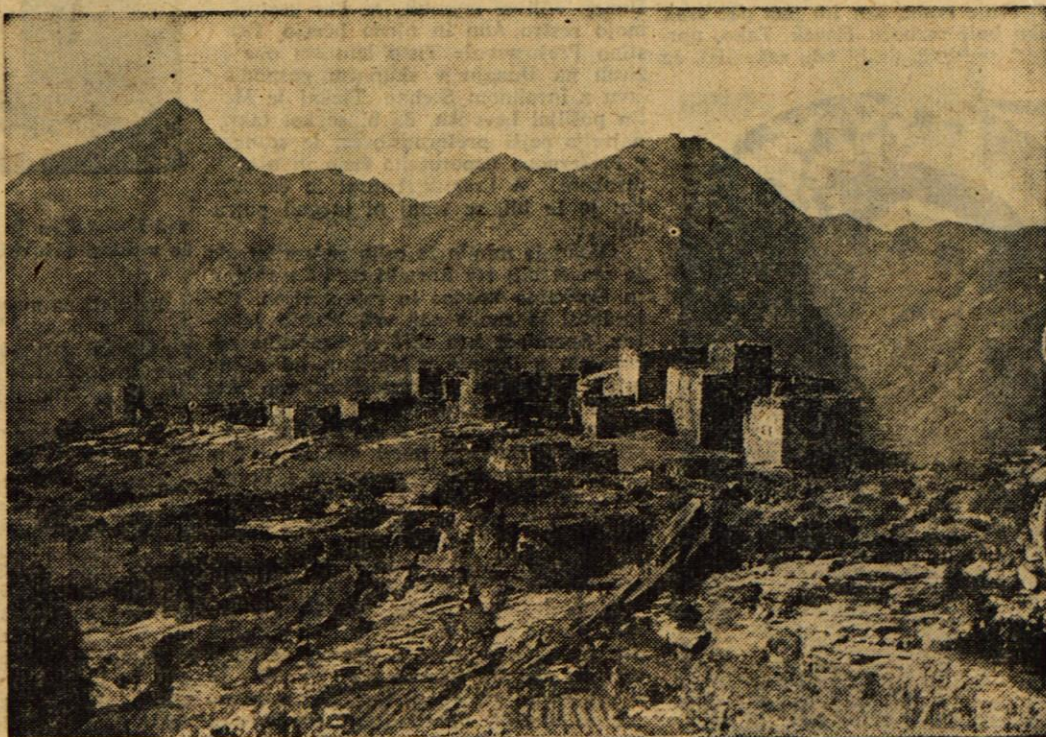
Vsa ta arhitektura s svojim geometričnim okrasjem se tako močno spaja z lego dežele, da se nam ne zdi več važen kulturni spomenik, ampak le člen te fantastične narave.

Trdnjave so razsežnejše; za svojim obzidjem skrivajo številne stolpe in nekaj ducatov skromnejših hiš, ki so razdeljene v majhne četrti. Nobena druga jemenska trdnjava se ne more primerjati s tistimi edinstvenimi, ki kraljujejo na 30 kilometrov dolgem grebenu. Le-ti se končujejo na severu, ob Djebel Hadjurju. Trdnjava Washra, ki združuje v sebi nalogo, da varuje skrivne kraljevske ječe in emirjevo bivališče, je najmogočnejša. Njena arhitektura je skrbno izdelana, posebnost pa so kamnite palače, ki so prav take kot one iz legendarne Sane. Les, ki so ga nanosili sem iz oaze El Josef in z obal Rdečega morja je omogočil gradnjo prostornih hiš s štirimi in celo petimi nadstropji. Oboke in kupole so nadomestili s stropi, ki jih podpirajo palmni tramovi. Okna so poljubno okrasili, vodne cevi vzdolž pročelja pa so odstopile mesto odtočnim žlebom, napravljenim iz izdolbenih oljčnih vej. Nekatero hišo imajo podstrešje z okroglimi stebri v »dorskem« slogu.

Ta silni splet zgradb, ki strumno stoje že dolga stoletja in branijo Hadjur ter vso jemensko pokrajino za njim, je znal odgovarjati na najtežja strateška vprašanja. Prav gotovo ni bil spočet z namenom postati utrdba kraljev v številnih revolucijah in vojnah, ki so in ki še vedno kažejo s krvjo — Arabio felix.

(Konec prihodnjič)

Pruredila: TONCI JALEN

Utrdba pri Djebel Hadjuru

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

Domnevati smemo, da je Jelovšek stavil gradivo Ljubljanskega Zvona s posebno ljubeznijo, saj je njegov urednik Fran Levcevic znal in upal tako lepo napisati o njegovi nesrečni sestri Ani, nezakonski materi, neporočeni Prešernovi ženi:

»Ljubezen do Primičeve Julije ni trajala čez leto 1836, kajti takrat se je bil Prešern seznanil z drugo, priprosto in prekrasno deklico, ki je bila po svoji vnanji podobi in po svojem značaju pravo nasprotje Primičevi Juliji. In godilo se mu je potem kot Petrarki, ki je do svoje smrti 'Lavro' opeval, a z drugo žensko v srečni, rodovitni ljubezni živel.«

Kako vse drugače in trdo je pisal v Katoliškem obzorniku o tej ubogi deklici Fran Saleziji Finžgar!

Ne bo napak, če ob tej priložnosti še to povemo, da je v črni in nazadnjaški Avstriji veljal od 13. 1. 1814 nenavadno human dvorni dekret, ki je dovoljeval nezakonitim materam, da jim ni bilo treba navesti svojega pravega imena. Tako najdemo dne 18. septembra 1. 1845 vpisanega Franca Ksaverja, nezakonskega sina Ane Prešern, samske Prešernove hčere. Mar ni bila to vprav Ana Jelovškova?

Sporočila Jelovškovih sodobnikov trdijo, da je bil Martin prava dobričina, odkritosrčen in nesebično poštenjak, navdušen narodnjak in pravi original. Imel pa je tudi svoje muhe, kot jih ima pač vsak nekoliko bolj razborit človek. Tako, npr. ni mogel prenesti, da bi kdo zakašljaj, če

Martin Jelovšek (1832-1916)

Fran Levstik (1831-1887)

je vstopil v tiskarnico, vprav raztogotilo ga je.

S Prešernom je prihajal v stike, ko mu je kot devetleten fantič prinašal sestrina pisma in sporočila.

Za svojo nečakinjo Ernestino je skrbel vse življenje in ji bil v najboljših grenkih letih edina trdna opora. Kot stric se je vse drugače izkazal kakor žlahta iz Vrbe, ki je imela za Prešernove otroke le prezir, ogorčenje in očitke. Spet se je pokazalo, da je v proletarčevih prsih več pravega sočutja, kot v gruntarskem trdem in zaprtem srcu.

Za prešernoslovje je posebno važen podatek, da je vprav Martin Jelovšek seznanil nečakinjo Ernestino, edinega preživelega Prešernovega otroka, s Franom Levstikom, svojim osebnim prijateljem Fran Levstik je veljal sredi druge polovice preteklega stoletja za najpomembnejšega poznavalca in proučevalca Prešernove pesniške umetnosti. Sicer pa je bila Ernestina, še preden je Levstika osebno spoznala, z njim že več let v pismenih stikih. Saj je dobil Levstik od Ernestine v letih od 1873 dalje kar 28 pisem.

Martin Jelovšek pa je že leta 1870 opozarjal Levstika na svojo sestro in nečakinjo, češ od nji bo zvedel še največ o Prešernu kot človeku. Dne 3. julija 1871 piše Martin Jelovšek Franu Levstiku na Dunaj: »Ali si morebiti že kaj govoril mojo sestro Ano in njeno hčerjo, Ernestino Prešernovo? Tjsto leto sta obe živele na Dunaju v skupnem gospodinstvu z invalidom Stehno. Tjakaj je Martin pošiljal Levstika, da bi se kot takrat najveljavnejši prešernoslovec, le seznanil s Prešernovo neporočeno ženo in njuni otrokom. A Levstik, trmast in čudaški, kot je že bil, se tedaj ni utegnil potruditi...«

Odtlej je minilo že celih sedem let, da je mogel biti živ kontakt med Levstikom in Ernestino končno le vzpostavljen. Posredoval je znova naš vrli Martin Jelovšek. Spomladi leta 1877 je Ernestina odpotovala z Dunaja v Maribor, od tu pa prišla s svojim stricem Martinom dne 16. julija 1877 v Ljubljano. Tu se je istega dne zvečer ob 10. uri v gostilni pri »Kaiserbirtu« (današnji hotel »Sóča« v Trubarjevi ulici) osebno seznanila z Levstikom, z nožem, ki ga ji je stric koval v zvezde in je tak vtis na Ernestino napravil. Pozneje je pripovedovala o tem prvem srečanju, da je čutila, kako veje iz Levstika prava demonična moč.

V naslednjih tednih, do 14. avgusta 1877, sta se Levstik in Ernestina sleherni dan sestajala pri kosilu. Levstik jo je izpraševal o vseh stvareh prav natanko in si vse sproti zapisoval. Ker Martin Jelovšek ni utegnil prisostvovati vsem tem številnim razgovorom, je v teh dneh pač 46-letni Levstik skrbel za 35-letno Erne-

stino. Sama je potem povedala, da je skrbel po »stričevsko«, pri vsakem kosilu ji je natočil kozarec vina, kot je res imel to navado njen stric Martin...

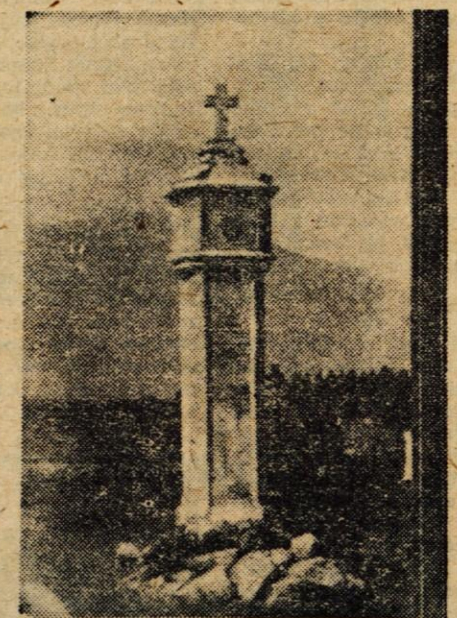
DOSTAVEK:

Zanimivo bi bilo izvedeti, če ima še kdo od potomcev nekdanjih kranjskih pevcev, kje med starimi papirji, tak ali drugačen snopič pevskih besedil iz sredine prejšnjega stoletja. — C. Z.

Prešernov nagrobnik

Sprva, 10. februarja 1. 1849, so našega prvega poeta pokopali ob zidu, takoj desno od vhoda. Sele septembra tega leta, je dal Janez Bleiweis postaviti na grob začasni »spominek«, preprost črn lesen križ, ki je veljal 3 godinarje in 5 krajcarjev. Moral pa je biti to zelo reven »spominek«, saj je Jernej Levstik (1808-1883), čbeličar in pesnikov prijatelj, leta 1850 z žalostno ironijo zapisal, da je Prešeren zares dobil »sebe vreden spomenik«.

Nežna pesnica Josipina Turnograjska (1833-1854), katere spominski obelisk v Preddvoru smo tako nekulturno zanemarili, je 8. avgusta 1851, obiskala Prešernov grob. V svoj dnevnik je zapisala: »Zelena travica pokriva njegovo zapuščenno gomilo. Čern, lesen, reven križec stoji na njej — žalostno znamenje kranjske rodoljubnosti.«

Tako osamljen je bil pesnikov nagrobnik še v drugi polovici devetnajstega stoletja

Priznati pa moramo staremu Bleiweisu, da se je pošteno trudil, prav od dneva pesnikove smrti, da bi zbral dovolj sredstev za postavitev dostojnega nagrobnika.

Res so do konca leta 1851 sredstev nabrali v toliki meri, da je kamnosek in kipar Toman lahko pričel z delom.

Ker pa je bil nov spomenik tako izdelan, da ne bi pristojal k pokopališkemu zidu, je pripravil odbor dne 12. junija 1852 zaprosil kranjski župni urad za prekop. V času od 12. do 24. junija 1852 so res prenesli pesnikove zemске ostanke v današnji grob. Zdi pa se nam, po starih slikah sodeč, da je današnja osrednja pot le preveč čez grob speljana. Bilo bi prav vsaj tu pot zožiti in urediti pred spomenikom cvetlično gredo. Arhitektovo ravnilo bi se moralo Prešernovemu grobu umakniti — pa se ni. Pot pelje sedaj čez pesnikovo gomilo...

Osrednja pot na starem pokopališču, ki ni šla čez, ampak ob Prešernovem grobu. Glej oddaljenost nagrobnika od roba poti!

Pri slovesnem odkritju novega nagrobnika so peli z Riharjevim napevom pesem sedmošolca Frana Levstika »Na grobu Prešernovem«. Tedanje »Novice« so zapisane v sporočilu o »solzi mladega poeta ki je kanila na kraj, kjer so umolknile mile strune.«

Bilo je ob odkritju nagrobnika, res lepega, zbranega mnogo ljudstva, domačega in gostov od drugod. Iz srca so govorniki povedali vzvišane besede v pokojnikov spomin in slavo. Toda nikogar ni bilo prisotnega pri prekopu; saj še točnega datuma ne vemo. Samo grobarji so imeli opravka s pesnikovim neiztrohnjenim srcem...

Dunajski »Zvon« je 15. februarja 1879 oročal o postavitvi Prešernovega nagrobnika takole: »Tri leta po pesnikovi smrti, 1. julija 1852, postavili so slovesno, največ pa g. dra. Bleiweisa trudu, Prešernu nadgrobni spomenik. Izdelal ga je kipar Toman iz p. sanega rudečkastega mramorja, katerega je hranila domača zemlja v svojem krilu. Oblika mu je bizantinska, visok stolb na štiri vogle, s križem na vrhu. Na spodnji strani bero se pod zlato liro te besede

DR. FRANCE PREŠIREN,

rojen v Verbi 3. decemb. 1800.
umerl v Krajnji 8. februarja 1849.

Nekoliko niže:

»Ena se Tebi je želja spolnila,
v zemlji domači da truplo leži.

Na nasprotni strani bereš pod zlatim vencom:

V pesmih neumerlimu
postavili častitelji njegovi 1852

Prenekateri obiskovalci Prešernovega groba morda ne utegne razumeti vklesanih verzov na nagrobniku. Pač ve, da sta vrstici vzeti iz pesmi »V spomin Andreju Smoletu«, a odkod ona »stara Sibila«, ki ni mogla umreti, dokler ji niso prinesli domače prsti?

Bile so Sibile svečnice v raznih prerokih pri maloazijskih templjih ob prepadih ali podzemskih jamah. Odtod so, ka-li, dobivale svoja navdihnjenja. Potem se je kult, še pred našim štetjem, preselil še v staro Grčijo, pozneje tudi v rimske pokrajine.

Posebno znana je bila Sibylla Heropila, svečnica v Apolonovem templju. Ta je prepevala vzvišene himne svojemu Apolonu Smintheju na čast in je sama sebo nazivala hčer nimfe Ide. — Druga, širom antičnega sveta znana Sibila, je služila Apolonu v italiskih Cumah. Prav nje gre zasluga, da je mogel kralj Tarkvinij razširiti čaščenje Apolona v Italiji.

Kot vidimo, je ime Sibile obče ter velja za vse Apolonove svečnice in prerokinje. Med vsemi je bila najznamenitejša Pitija, ki je v najbolj znanem prerokišču Delfih stala na nad prepadom štrleči skali in omamljena od zemeljskih sopar in plinov, nezmotno prerokovala... Pač vedno dvoumno... pitijsko...

Sibile, prerokujoče nimfe, dostikrat kraljeve hčere ali celo polboginje po mitološkem verovanju, so navadno zelo dolgo živele. Posebno eritrejski Sibili je bilo namenjeno dolgo življenje. Od samega lepega boga Apolona je bojda toliko dni življenja prejela, kolikor je peščenih zrn na morskem obrežju njene domovine. Toda s pogojem, da mora zapustiti grško domovino in se nikoli več vrniti v svoj rodni kraj.

Sla je potem v italiske Cume in živela tamkaj neskončno dolgo. Tako dolgo, da si je še sama zaželela smrti. Umreti pa ni mogla prej, preden ji niso prinesli z doma prsti. Dobila je pismo, ki je bilo zapečatenoz domačo zemljo. Ko se je dotaknila pečata, je šele lahko umrla...

Pa pogledjmo še nekoliko v zgodovino starega kranjskega pokopališča, ki hrani dragocene ostanke dveh pesnikov...

Prešernov nagrobnik v okolju, kakšno bilo tik pred opustitvijo starega pokopališča

pesnikov, Franceta Prešerna od 1. 1849 in Simona Jenka od 1. 1869.

Pokopališče je bilo v prvih letih po osvoboditvi preurejeno v »Prešernov gaj« (bolj prav pa bi bilo »Gaj pesnikov«, saj je tu še Jenko!).

Nekoč pred več stoletji je bilo poslednje prebivališče umrlih Kranjčanov tik ob sedanji župni cerkvi. Na tem pokopališču je bila postavljena tudi kapelica, posvečena Mariji (capella visitationis B. M. V. in carnario). V tej cerkvi je služboval poseben pokopališki kaplan, zaščitnik in pokrovitelj pa ji je bil vsakokratni graščak na Brdu pri Kranju.

Pozneje, v začetku 19. stoletja, je bilo pokopališče ob farni cerkvi popolnoma opuščeno. Novega so dolodili izven mesta, tamkaj, kjer je zdaj Prešernov gaj. L. 1825 so v središču novega pokopališča postavili kapelo svetega Križa, 12 m dolgo in 8 m široko. Posvetil pa jo je šele 11. junija 1836 knezoškof Anton Alojzij Wolf. Oltarno sliko je naslikal Leopold Layer. Predstavljala je Kristusa na križu, ob njem pa Marijo, Janeza in Magdaleno. V kripti sredi kapele so v 1. 1883 pokopali Jerneja Widmerja, knezoškofa ljubljanskega, ki pa je življenjsko jesen preživel v Kranju. Nanj še danes spominja ime »škofija« za veliko stavbo v Tavčarjevi ulici in pa kameniti grb v avli prvega nadstropja

bivšega rotovža. Na pokrovno ploščo nad kripto so tedaj vklesali: »tu počiva, po mnogem trudu, Jernej Widmer, petindvajseti škof ljubljanski, doktor bogoslovja, ponos kranjskega mesta, gojitelj cerkvenih umetnosti, visoko škofijsko čast zapostavljajoč ponižnosti.«

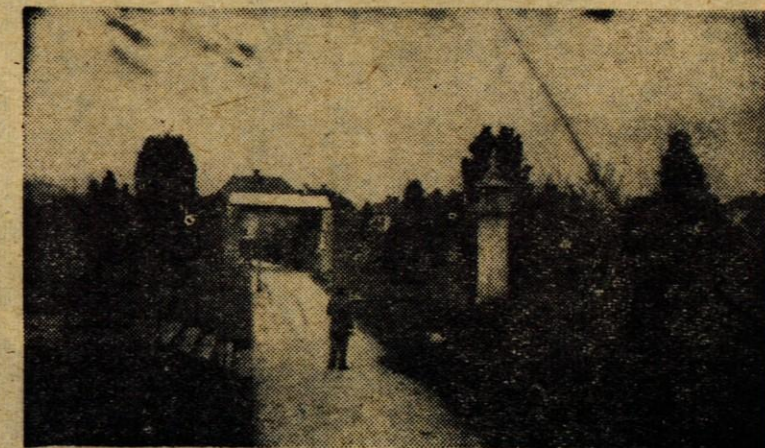
V zidovih okrog starega pokopališča je bilo vzdanih štirinajst kapelic križevega pta. — Nenavadno zanimivost in uganko pa sta predstavljala dva zvonova, pritrjena v kapeličnem stolpiču, eden od njiju je bil vlit leta 1484.

Ze med drugo svetovno vojno so nehaj pokopavati pokojnike na starem pokopališču, v prvih povojnih letih pa je oblast pozvala svojce še tam pokopanih, da izvedejo prekope in prenesejo nagrobnike na novo pokopališče na hujanskem polju. Le grobova in nagrobnika obeh pesnikov, Prešerna in Jenka, sta smela ostati nedotaknjena; zato je bil prvotni naziv »Gaj pesnikov« pravilnejši od današnjega. V letu 130-letnice rojstva Simona Jenka res lahko to popravimo. Da ne bo drobnj Smonca vedno ostajal v senci velikega Franceta!

Pač še en nagrobnik je ostal: mavzolej rodbine Majdič. Takrat je prevladovalo mnenje, da naj zaradi zares lepega marmornega reliefa, ki ga je izdelal kipar Ivan Zajec, mavzolej, kot zaščitna streha reliefu ostane. Tembolj, ker so umetnine kiparja Zajca spomeniško zaščitene.

Vendar pa se je situacija z leti spreminjala. Mavzolej od Majdičevih potomcev ni več oskrbovan, vrata so vedno odprta in prostor sam vandalsko ponesnažen. Tudi razni arhitekturni okraski so že odmlajeni, kar vsekakor kazi lice nekoč res lepega mavzoleja.

Smotrna rešitev ne nevzdržne situacije bi bil primeren aranžma z Majdiči (njih prednik je imel trgovino poleg starega sodišča, torej ta veja ni v zvezi z rodbino, ki je bila lastnica mlina in elektrarne ob Savi). Dogovor bi naj zajel ne le primerno namestitev Zajčevega reliefa na novem pokopališču ali kje drugje, pač pa tudi zopetno postavitev Bernekerjeve umetnine, ki je stala še pred vojno kot spomenik in vodnjak pred starim sodiščem v Kranju. Spomenik je predstavljala Janeza Nepomuka, kako ga mečejo s praškega mostu v Vltavo. Plastični deli spomenika so shranjeni v Majdičevih kleteh, kamni podstavka in vodnjaka pa so bili brunno uporabljeni v kamnoseški delavnici... Spomenik je bil last rodbine Majdič.

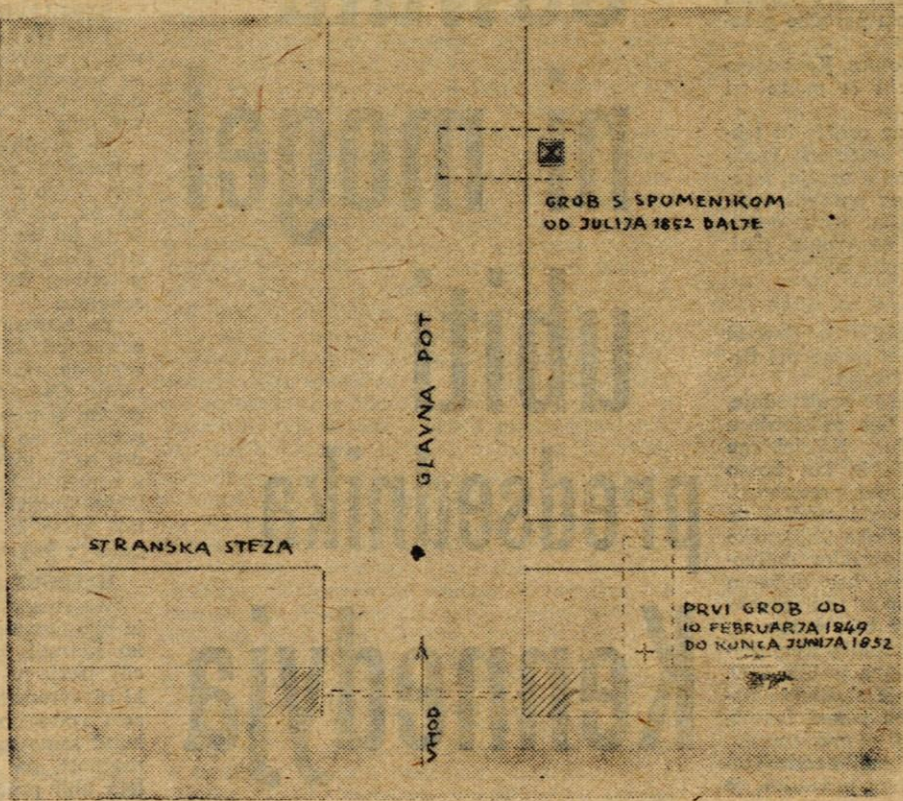
Prvotna ureditev Prešernovega gaja s po udarjeno linijo ruše pred pesnikovim grobum. Danes je rob poti raven

Bržčas ni potrebno še posebej poudariti, da velja Fran Berneker (1874-1932) še vedno za enega najboljših slovenskih kiparjev vseh časov. Njegov Trubar, ob vhodu v ljubljanski Tivoli, še danes ni ma tekmeča. Seveda so vse Bernekerjeve umetnine z zakonom o spomeniškem varstvu zaščitene, to se pravi, da se jih ne sme ne uničevati, ne odtužiti izven države. — Bernekerjev vodnjak, ki žal že več kot dvajset let ni dostopen javnosti, naj bi postavili v lapidarij Gorenjskega muzeja ali pa na bivši grajski vrt pri sedanjem vajenskem domu (Kieselstein).

Mavzolej, ki sedaj prav po nepotrebnem dominira nad Prešernovim in Jenkovim nagrobnikom, pa naj se sporazumno z družino Majdič poruši, ker pač ni primerno zaščiteno piti ni dovolj varna streha Zajčevemu reliefu. Dogovor bi seveda moral vsebovati tudi klavzulo o prenosu zemskih ostankov pokojnih Majdičev na novo pokopališče.

Ko že toliko govorimo o trudu naših prednikov pa tudi sodobnikov, da bi našli čimbolj dostojen okvir in milje za dvoje dragocenih grobov, v katerih je našlo svoj mir dvoje nesrečnih slovenskih poetov, je prav, če seznanimo manj poučeno javnost z nekimi idejami in načrti, s katerimi se Kranj nikakor ni mogel strinjati. In se gotovo tudi danes ne bi mogel, če bi znova zaživel.

(Nadaljevanje prihodnjič)
CRTOMIR ZOREC

Anek-dota

Poznejši škof, tedanji profesor v celovškem semenišču, Anton Martin Slomšek, se je s Prešernom zadnjikrat v življenju srečal dne 5. septembra 1. 1837. Ta dan je prišel po opravkih v Ljubljano. Kot kulturni človek je zvečer šel še v gledališče. V odmoru med predstavo je trčil na Prešerna, ki mu je bil že na ljubljanskem liceju sošolec, pozneje, 1. 1832 pa sta več mesecev prijateljevala v Celovcu. Oba zadovoljna zaradi nenadnega srečanja sta se dogovorila, da se po končani igri, še kam sedeta in pokramljata.

No, in res, po predstavi je Slomšek rekel Prešernu, naj ga vodi na večerjo v kako dobro gostilno, ki je na poštenem glasu. Po Ljubljani razgledani pesnik je seveda predlagal, da bi zavila k Maliču, ki je bil tedaj najimennitejši gostišče v Ljubljani, pravcati hotel. (Maličeva gostilna, ki se je košatila s tablo »Stadt Wien«, je stala na prostoru današnje »Name« nasproti glavnemu poštnemu poslojpu.) Tu je Slomšek jedel, Prešeren pa pil... Iz sporočil sodobnikov in sodrobnikov vemo, da je bil naš pesnik kaj slab jedec.

Dobro Maličovo vino je Prešerna kmalu raznežilo. Odprl je srce in pričel prijatelju tožiti o tegobah, ki ga tro iz dneva v dan bolj, o razočaranjih, izgubljenih upih in krivicah, »da vstani čisto, dobro djanje svet zaničevati se je zagovoril, ljubezen zvesto najti, kratke sanje!« in »da človek le toliko velja, kar plača!« Tako se je Prešeren s solzami v očeh izpovedal svojemu mladostnemu prijatelju, ki je že tedaj veljal med pobožnimi ljudmi skoro za svetnika.

Ganjeni Slomšek je vstal in burno objel nesrečnega pesnika: »France, jaz ti le to povem, da boš ti, čeprav si frajgajst, bolj gotovo izveličan kot jaz, ker si moral več trpeti...« — C. Z.

Jack Ruby strelja na domnevnega atentatorja na Johna Kennedyja

Neki strokovnjak za strelno orožje je objavil v reviji »SCIENCE et VIE« tehnološko tehnično analizo orožja, streliva in strelca ter cilja v zločinu v Dallasu in z dokazi, da Oswald ni bil morilec predsednika Johna Kennedyja.

Kot je znano je Warenova komisija, ki je nekaj mesecev raziskovala umor predsednika Kennedyja, pred nedavnim podala poročilo predsedniku Lyndonu Johnsonu.

Po poročilu komisije, je Johna Kennedyja ubil Lee Oswald, ko je izstrelil iz puške tri metke na predsednika ZDA.

Za tiste, ki se ne razumejo na orožja in tehniko streljanja, bi bilo poročilo omenjene komisije sprejemljivo. Toda proučevanje orožja, streliva in samega strelca, ki so ga opravili strokovnjaki, daje celotnemu dogodku novo, nepričakovano podobo, popolnoma nasprotno tisti, ki jo je prikazala Warenova komisija.

PUSKA

Po poročilih Warenove komisije je Oswald v maju 1963. leta pismeno naročil puško pri firmi »Klains sporting Goods« iz Čikaga.

Puška, model italijansko-nemške proizvodnje, kalibra 6,5 milimetra sodi v vrsto najslabšega orožja izdelanega v XX. stoletju. Najslabšega predvsem v tehnološkem smislu in kot bomo kasneje videli najslabšega tudi po preciznosti.

Orožje, s katerim naj bi Oswald streljal na predsednika Kennedyja, je karabinka italijanske proizvodnje, opremljena s snajperskim daljnogledom, toda s skrajšano cevjo, kar občutno zmanjšuje začetno brzino metka in tudi preciznost v streljanju. Razen tega je bila puška, za katero trdijo, da so ubili z njo Johna Kennedyja, rabljena že veliko prej. Izdelana je bila 1940. leta, to je še v času vojne, ko je služila že italijanski armiji, kar je tudi eden izmed faktorjev, da je puška veliko zgubila napreciznosti.

V poročilu italijanske vojne publikacije »Instrukcije o orožju in streljanju za pešadijo«, je

med drugim tudi rečeno, da je preciznost puške na 100 metrov 12:12, kar pomeni, da fiksirana puška izstrelil deset metkov v kvadrat 12 krat 12 centimetrov.

Ta podatek se nanaša na popolnoma novo, nerabljeno puško, ki še ne pozna in ne kaže nikakršnega »razsipavanja«.

Zato, ker je bila Oswaldova puška uporabljena v drugi svetovni vojni, je izključena možnost, da bi najboljši strelec z njo 22. novembra 1963. leta, ko se je zgodil uboj, ustrelil vse tri metke v kvadrat 12 krat 12 centimetrov. To še toliko prej ne, ker je bilo ugotovljeno, da je bil kvadrat, v katerem je strelec zadel svojo žrtev celo manjši, in sicer 10 krat 10 centimetrov. Temu je treba dodati še dejstvo, da je svetovni prvak Šved Anderson s puško istega tipa ustrelil deset metkov z razdalje 100 metrov v kvadrat dimenzij 20 krat 20 centimetrov.

STRELEC

Nepopolnosti orožja, ki je uradno proglašeno za najslabšo vojaško puško v XX. stoletju, v katerikoli armiji, je treba še dodati tudi kvalitete strelca in strelskih sposobnosti samega Oswalda.

Po uradnih podatkih, ki izvirajo iz ameriških krogov, je bilo med drugim ugotovljeno, da je bil Oswald zelo slab strelec. V armiji je bil samo enkrat, ko je služil v mornariški pešadiji, proglašen za malo boljšega strelca. Psihološki testi so namreč tudi pokazali, da take sposobnosti z malo vaje lahko doseže vsak normalen človek. Zato tudi Oswalda ne prištevajo med tako dobre strelce, da bi 22. novembra 1963. leta lahko ubil predsednika Kennedyja.

Na osnovi tega se lahko reče, da je bil Oswald kot strelec uvrščen v ameriški armiji med vojake, ki so bili podpovprečni strelci. In če se temu doda še nepreciznost samega orožja, dobimo drugi element, ki ustvarja še večji dvom v resničnost Warenove komisije.

DALJNOGLED

Po poročilu Warenove komisije je bila karabinka, s katero naj bi bil ubit predsednik Kennedy, opremljena tudi s snajperskim daljnogledom.

Toda v tem primeru gre za običajni strelski daljnogled, zelo slabe proizvodnje, ki stane vsega skupaj sedem dolarjev, medtem ko znaša cena dobrega strelskega daljnogleda 70 do 250 pa tudi 300 dolarjev. Razen tega je znano, da je treba strelske daljnogleda montirati na puško zelo pazljivo. Predvsem je treba paziti, da sta os puškine cevi in os daljnogleda »pokriti«. Prav v tem, ker se nista obe osi, daljnogledova in puškina »pokrivali«, je bila bistvena napaka tudi pri puški, s katero naj bi bil ubit predsednik ZDA.

Tudi ta podatek izključuje možnost, da bi s tako puško, ki ima take lastnosti, dvakrat zadel gibljivi cilj.

STRELIVO

Tudi ko gre za strelivo, s katerim naj bi bil ubit predsednik Kennedy, je ugotovljeno, da gre za najnepreciznejše metke, ki so bili izdelani doslej v XX. stoletju. Predvsem je metek preveč dolg.

Po uradnih podatkih italijanskega vojnega priročnika, zrno omenjenega metka za 100 metrov dolgo pot potrebuje 0,16 sekunde. V trenutku pa, ko je bil ubit predsednik Kennedy, se je ta po predvidevanjih komisije nahajal oddaljen okoli 80 metrov od strelca. Zrnu pa je bilo potrebno, da bi premagalo teh 80 metrov, 0,12 sekunde.

Za hitrost 0,12 sekunde je bil predsednikov avtomobil, ki se je gibal z brzino 5 metrov na sekundo, neugoden cilj, še posebej zato, ker je moral Oswald streljati na Kennedyja pod zelo ostrim kotom. To pomeni, da je moral Oswald pritisniti na petelina za 0,13 sekunde prej, preden se je glava predsednika Kennedyja pojavila v centru daljnogleda. To pa je operacija, ki jo lahko opravi samo odličen strelec, in to samo tak, ki se je dolgo pripravljaval in treniral v pogojih, v kakršnih je bil ubit predsednik Kennedy.

HITROST STRELJANJA

Warenova komisija je uradno ugotovila, da je bilo Oswaldu potrebno 5,6 sekunde, da je lahko izstrelil tri zrna, od katerih sta dve zadeli cilj, tretje pa je zgrešilo. Toda, ker gre za orožje ki ni avtomatsko niti polavtomatsko, ki zahteva celo vrsto operacij, je potrebno najmanj 5 sekund samo za en metek, kar pa spet izključuje možnost, da je Lee Oswald 22. novembra 1963 leta ubil predsednika ZDA.

Oswald ni mogel ubiti predsednika Kennedyja

Bodimo vsaj enkrat proti!

Končno smo le dočakali kulturno sramoto, ki jo distributerji skušajo opravičiti z vsemi mogočimi in nemogočimi opravičili — sinhronizacijo. Srečno smo končno prispeli do razvrednotenja filma, ki naj bi po mnenju distributerjev postal zabavica, podomačeno uživanje dveurnega miru pred življenjem in obenem vznemirljiva atrakcija za neuke, ki naj bi sedaj množično navalili na kino dvorane, v katerih obiska ne moremo zagotoviti z dobrim programom in ga skušajo »možje od filma« reševati s sinhronizacijo.

SINHRONIZACIJA

To je povsem tehničen postopek, ki naj bi filme (kot najbolj internacionalno umetnost) dokončno zopet približali vsem prebivalcem naše krogle, potem ko je tehnika prvotne gibajoče slike oddaljila širokim množicam z uvedbo zvoka, se pravi z uvedbo raznih jezikov. In kmalu nato so veliki narodi, ki bolehajo za občutkom superiornosti svojega jezika, pričeli sinhronizirati vse tuje filme na svoj, domači jezik. Danes so v tem že pravi mojstri, tako da publika razlike ne opazi več, obenem pa so gledalci tudi, več ali manj, navajeni gledati filme v svojem lastnem jeziku in bi bili zanje vsak drug način boleč in nemogoč. To velja za sinhronizacijo v velikih državah, pri velikih jezikovnih skupinah. Poleg tega se tam sinhronizacija izplača, ker jo izvedejo samo enkrat, saj je jezik enoten. Vendar pa so tudi nekateri večji narodi, ki iz resničnih kulturnih razlogov niso uvedle sinhronizacije, tako na primer Švedska, čeprav jim materialni pogoji ne delajo takšnih težav, kot bi jih nam.

KAJ PA TEORIJA FILMA?

Menda ni treba ne vem kakšne teoretične podlage, da bi normalni bralec ugotovil, da je sinhronizacija osiromašenje umetniškega dela, saj še literaturna dela v prevodu nikoli ne zavzame v tistem tonu, ki ga je originalu dal ustvarjalec. Kako naj torej opravičujemo sinhronizacijo v filmu, ko imamo opravka z glasovi, ki imajo svoj, natančno določen zvok in postanejo del pojava, del osebe, ki jo vidimo na platnu? Teoretično pa je sinhronizacija povsem neupravičen poseg v umetniško delo (predpostavimo, da gre res za umetnine), saj s tem razbijamo vse tisto, kar daje delu značaj enotnosti in posebnosti. Pri vsem tem pa se teorija filma že desetletja trudi, da bi film postal slikovno-zvočna enotnost, da bi deloval na gledalce kot montaža prizorov iz stvarnosti (Stojanović), ne da bi pri tem upoštevali film-resnico, ki pa brez zvoka, kot elementa dokumentarnosti filmskega prizora, izgubi vso vrednost in postane smešno preslikavanje, ki pa ne prepriča nikogar. Dodati umeten zvok bi v naših razmerah pomenilo oropati umetnino njenega prvotnega jezika in vseh odtenkov, ki jih s tem nudi. To pa še niti ni vse. Najmanj generacija bi se morala izmenjati, da bi gledalec sprejel sinhroniziran film kot nekaj normalnega, danes pa bi pri nas srbohrvaščina prilepljena na francoski ali angleški — ali končno na katerikoli jezik motila in begala.

ZAKAJ PA NAJ BI BILI MI PROTI?

Menda mi ni treba posebej poudarjati, da filma, sinhroniziranega v slovenščino ne bomo nikoli videli. Da bo res tako, sklepam po ne-

Buster Keaton o filmu »Grešni kozel«

mogočih podnaslovih, ki se vsake toliko časa pojavijo na filmu (navadno prevladuje nemogoča »jugoslovanščina«, kot posledica prevajalčevega (ne)znanja našega jezika) in ki so povrh vsega še plod desetletne borbe za uvedbo slovenkih podnaslovov, ki pa so se jih distributerji ogibali kot »hudič križa« z vsemi mogočimi in nemogočimi razlogi — od previsoke cene do nerentabilnosti. Kako naj bi ob tem pričakovali, da bi lahko kdajkoli videli film sinhroniziran na slovenščino, ko pa je sinhronizacija DVAJSETKRAT dražja od običajnih podnaslovov.

VKLJUB VSEMU: PRO ET CONTRA

Distributerji zagovarjajo svoj postopek (sinhronizirali so eno največjih umetniških modernega filma — Lani v Marienbadu) z dokaj bedasto trditvijo, da bodo s tem, širili kinofikacijo (se pravi pritegnili več gledalcev), saj bodo v kino poslej lahko zahajali tudi vsi tisti, ki ne znajo brati. Ker vi bralci znate, si lahko predstavljate velikanski pomen tega dejanja za nepismene. V največji skromnosti lahko trdimo, da bodo ostali nepismeni še naprej, kar bo seveda velikega pomena za kulturni razvoj in napredek naše dežele, da o povečanju plaže na platnih ne govorimo. Ker pa bi distributerji ostali zvesti svojemu poslanstvu, bi se ljubiteljem glasbenih filmov utegnili primeriti, da bi jim namesto Sinatre zapel Vice Vukov in namesto Louisa Armstronga kak Mancini ali Jakšič. Mislim, da boste verjetno tako najlaže začutili, kaj lahko izgubimo s sinhronizacijo. Drugi argument, ki ga navajajo pripadniki tega posilstva, pa je: vse velike države so sinhronizirale filme na svoj jezik, torej je to dobro tudi za nas. Kakšna preproščina! Noben naših narodov ni tako velik, da bi lahko upravičeno bolehal na kompleksu večvrednosti in superiornosti svojega jezika, kot je to običajno pri Američanih ali Rusih ali Francozih, saj končno niti ni važno, pri kom vse še. Ako pri nas v izjemnih primerih (in v JLA seveda) uporabljamo srbohrvaščino, potem to nikakor ne pomeni, da hočemo vsi privezati ta jezik za običajno pogovorno sredstvo. Prav na istem je tudi Makedonija, saj si tako lahko pomaga le v sili. Potemtakem za nas niti ni bistvene razlike, kako film opremijo — ali ga podnaslovijo ali pa sinhronizirajo, kajti tudi pri sinhronizaciji v srbohrvaščino bi morali (kakor doslej v nekaterih filmih) dodati slovenske podnaslove — s tem pa bi delo samo osiromašili, prav nič pa

ne bi ostalo od vseh zagovorov distributerjev — ostalo bi samo osiromašeno delo, oskubljen ptič mavričnih barv, ki s perjem izgubi vso privlačnost.

PRICELO SE JE, VENDAR SE LAHKO TUDI KONCA — MENI JE PRAV!

Menim, da bi se že težko našel človek, ki bi bil sposoben danes prepričati ljudi, da je dinar enako vreden dolarju, pa vendar nekateri poizkušajo prav to. Na častnem mestu takih prosvetljalcev se nahaja RTV Zagreb, ki je v svoji zadnji oddaji povzročila polemiko o sinhronizaciji (gre za oddajo Ekran na ekranu z dne 6. januarja 1965) na dokaj nenavadno prevarantski način — pred TV kamere so povabili pet teoretikov, kritikov in zastopnikov distribucijskih hiš. »Prežalostno« pa je dejstvo, da je bil med vsemi sposobnimi možaki samo eden, ki je obupano branil stališče proti sinhronizaciji, vendar je bila četvorica glasnejša. Prešeren je dejal:

NE JENJA PRED' DE JEZ OMAGA

Prav to licemersko prikrito stališče, ki ga zagrebška televizija skriva za fasado demokratične tribune, pa je nesramna potegavščina na račun gledalcev. Meni sinhronizacija ne ugaja, ker po mojem mnenju osiromaši delo, mu jemlje individualnost in barvo, ki mu jo da originalen zvok, vendar to rade volje priznam in vem, da je še dosti tistih, ki enako mislijo in morda manj nasprotnih stališč — vendar bi tudi ta stališča rad videl, pretehtal razloge za in proti in se šele potem dokončno odločil. Dokler pa ne pride kak nasproten spis, bi lahko naročali prizadeti delovni skupnosti Kinematografskega podjetja Kranj, naj nam nikar ne pripravijo kulturne sramote — kot običajno naj nam predvaja film v originalu s podnaslovi, kot smo jih vajeni. Sploh pa, kaj bi se razburjali — na razpolago bodo vedno tudi originalne verzije s podnaslovi. In če bomo dovolj zahtevni, jih bomo tudi gledali. Odgovoren je torej kinematograf, izbira mu je dana, on bo na koncu koncev kriv, zato odgovorite, pošljite svoje mnenje — tako bomo lahko vsaj lokalno vplivali na rešitev.

SPLOH PA NE VEM, KAKO SI DISTRIBUTERJI PREDSTAVLJAJO KOMERCIJALNE FILME — SINHRONIZIRANE. MARIKOVA BI POSILIL SMEH OB DOSTOJANSTVENEM WINETOUJEVEM PRIPVUKU: »JOK, KAZAO SAMI«
POGACNIK JOZE

Ko je Mary drugo jutro stopila v pisarno, Meistra še ni bilo na dnevu, le Mr. Samuel Hackitt, ki se je res udinjal pri Meistru, je lagodno čistil stekla na oknih. Prišel je pred nekaj dnevi in kljub neprijetni preteklosti je imela Mary možička kar rada.

»Dobro jutro, gospodična! Njegova roka je segla na mesto, kjer je ponavadi tičal ščit njegove kape, kadar jo je imel na glavi. »Stari gospod je še v postelji. Gospod naj blagoslovi njegove počitek!«

»Mr. Meister je moral imeti hudo noč,« je dejala.

»Tega niste povedali prav,« je dejal mirno Sam in stiskal vođo iz brisače.

Mary je molčala in mu ni hotela pomagati k nadaljnjim zaključkom.

»Čudna hiša, tole, gospodična!« Sam je potrkal s koščnim prstom po lesenem opažu. »Votlo! Bolj podobno kunčji staji kot hiši!« Meistrova hiša je bila zgrajena, ko je prebival v Deptfordu Peter Veliki. Povedala mu je to zgodovinsko dejstvo, ki pa Sama ni prav nič ganilo.

»Petra nisem poznal. Ali je bil kralj? To spet diši po Meistrovih lažeh.«

»To je zgodovina, Sam!« je dejala strogo, medtem ko je čistila pisalni stroj.

»Zgodovine ne cenim posebno — pa tudi laže,« je mirno pripomnil Sam. »Ej, gospodična, če bi vedeli, kakšne zgodovinske knjige sem bral — Hume, Marcaulay, Gibbons, to je tisti, veste, ki je pisal o Rimu.«

Začudila se je. »To ste brali?«

»Toda Maurice, ali se vam ne zdi čudno, da je splezal v moje stanovanje, ali da je bil že nekdo drugi pred njim tam? Kaj pa naj bi imel eden ali drugi od vloma v moje stanovanje?«

Maurice je zmajal z glavo. »Ne verujem, da je temu ali onemu šlo za kak dobiček. Blis je v vaši sobi hotel nekaj najti. Zgodba o onem drugem pa je sumljiva!«

»Toda kaj pa naj bi tam našel?« je vprašala skoro vsiljivo, vendar ji Meister ni dal prepričljivega odgovora.

Blis! Ničesar ni imel iskati v Deptfordu, če ni... Maurice Meister je stal pred uganko in je bil zaskrbljen. Pojav uradnika iz glavnega urada v Deptfordu ni bil nič prida in je mogel pomeniti le, da se je zgodilo nekaj izrednega. Preudaril je sam pri sebi razne slučaje, ki bi utegnili zanimati tega visokega policijskega uradnika. Še bolj čudno pa se mu je zdelo, ker se ravno zadnje čase v Deptfordu ni zgodilo nič posebnega. V zadnjih treh mesecih ni čul o nobeni večji obtožbi, in Meister, ki je pristavljaj svoj lonček k več ognjem kot bi mu prisdilil njegovi največji sovražniki, je dobro vedel, da ni bilo zadnje čase nobene večje tatvine, ki bi bila napolnila Scotland Yard, da bi poveril samostojno preiskavo enemu svojih najsposobnejših uradnikov.

V svojem razmišljanju je prišel nazadnje do sklepa, da ne more za tem tičati nič skrivnostnega. Najbrž je hotel glavni urad zvedeti kaj posebnega o novem okrajnem inspektorju, pa je poslal tega bistriga in izkušenega uradnika, da bi poizvedel kaj natančnejšega o njegovem znanju z Lenleyevimi. Meister je zajtrkoval preprosto in sicer navadno v svoji privatni pisarni.

»Potem pa znesite svojo klepetavost nad kom drugim, razumete?« ga je nadrl Meister.

Sam Hackitt je molče pobral posodo in zapustil sobo, pa se že čez nekaj minut vrnil z dolgim, rumenim pismom. Meister mu ga je potegnil iz rok in prebral naslov. Na ovojnici je razen naslova stalo še: Zelo nujno in zaupno — zraven pa je bil žig Scotland Yarda.

»Kdo je to prinesel?« je vprašal Meister.

»Polip!«

Meister je pokazal vrata: »Lahko greste!«

Cakal je, da so se zaprla vrata za službenikom. Potem pa je odprl pismo in roka mu je je tresla, ko je iz ovojnice potegnil pismo.

»Gospod, čast mi je, obvestiti vas, da želi komisar, polkovnik Walford jutri dopoldne ob pol dvanajstih govoriti z vami v svoji pisarni v Scotland Yardu. Zadeva je zelo važna in komisar želi, da se vabilu brezpogojno odzovete. Če bi vam ne bilo mogoče priti ob navedenem času, prosim za brzogovorno sporočilo.

Z odličnim spoštovanjem... itd.«

Povabilo Scotland Yarda! Prvo, ki ga je Meister prejel. Kaj naj pomeni to?

Vstal je in odprl majhno stensko omaro. Iz velike steklenice si je natočil v čašo pošten požirek žganja in ga izpil v dušku. Jezilo ga je, ko je opazil, da se mu trese roka, ko je postavljaj čašo na mizo. Kaj je vedel Scotland Yard? Kaj so hoteli zvedeti? Njegova bodočnost, da celo njegova svoboda je bila odvisna od odgovora na to vprašanje. — Jutri! Prav tisti dan, ko je nameraval uresničiti določene načrte. — Scotland Yard je, ne da bi se tega zavedal, preložil za Mary Lenley zelo važno spremembo za en dan.

18

Čarovnik

Pritrdil je. »Studiral sem jih, veste,« je dejal slovesno, tako slovesno, da se je na glas zasmejala.

»Kaže, da ste mislec. Nisem mislila, da ste tako načitani.«

»V priporu mora človek vendar nekaj početi, ne?« je dejal Sam, in zdaj je lahko razumela, da mu je branje skrajšalo marsikatero samotno uro. Izkazalo se je tudi, da ve marsikaj izrednega o vseh mogočih in nemogočih stvareh. Tudi to znanje si je najbrž priboril v enakih okoliščinah. Enkrat ali dvakrat je stopil tudi h klavirju, čeravno je bil že očiščen, in zdelo se je, da vzbuja klavir njegovo posebno zanimanje. Kazalo je, da je Meistrov klavir v njegovih očeh vreden večjega spoštovanja kot njegovo pravno znanje. Udaril je po tipki, ki je ostro zadonel, nato pa se je opravičil.

»Jutri pojdem v Scotland Yard, gospodična,« je nadaljeval in mislila je, da ima ta vest opraviti z njegovo poslednjo kaznijo, zato ni kazala večjega zanimanja kot je to zahtevala vljudnost. »Se nikoli nisem bil tam, mislim pa, da tam ni nič drugače kot v drugih pisarnah.« »Smire« — stol, miza, nekaj lisic, seržant in petinštideset tisoč krivoprisežnikov in lažnivcev.«

V tem trenutku je vstopil Meister in prekinil Hackittova premišljevanja. Zdel se ji je utrujen in bolan. Ko je z nefevoljnim glasom odpustil novega uslužbenca, ji je dejal, da je slabo spal.

»Kje pa ste bili?«

Mislila je, da je to ugodna prilika za pripoved o vlomu, ker pa ni hotela omenjati Core Ann, je molčala tudi o ukradenem pismu. Začuden je prisluhnil, ko mu je začela pripovedovati o Alanovem razgovoru z Blisom.

»Blis? To je pa čudno!« Vstal je in zaprl oči kot da ga je oslepila jarka luč.

»Blis... leta ga že nisem videl. V Ameriki je bil... Sposoben človek, zelo sposoben... Blis... hm!«

Segel je po časopisih, ki so ležali na mizi in jih udobno prelistoval. Njegovo življenje je bilo tako vklenjeno v vsakodnevnne posle, da mu za velike svetovne dogodke ni preostajalo mnogo časa niti zanimanja. Toda poročilo, ki je bilo objavljeno na začetku stolpca, je vendarle vzbudilo njegovo pozornost: »Upor v zaporih — kaznjencem rešil namestniku direktorja življenje.« V naglici je preletel poročilo, kar je upal najti kako znano ime, toda imena kaznjencev po starem običaju niso objavili. V kaznilnici nekje na deželi je izbruhnil upor kaznjencev. Voditelji so pobili stražnika in mu vzeli ključce. Ubili bi bili tudi namestnika direktorja, če bi ga ne bil branil neki kaznjenc z metliščem, dokler niso prihiteli oboje stražniki. Maurice je napel ustnice in se smehljaj. Za zločince se ni dosti menil. Zanj so bili komaj še človeška bitja. Razmišljaj je, kakšno plačilo bo pač prejel junaški kaznjenc. Najbrž višje kot ga zasluži.

Odprl je zabojček s cigarami, ki je stal na mizi in vzela iz njega dolgo črno cigaro, od griznil konico in prižgal cigaro. Med puhanjem gostih oblakov dima v zrak so se njegove misli vrtele okrog Mary in njenega čudnega doživljanja. Ni si mogel misliti, kaj počne Blis v Deptfordu. Poskušal je, da bi se domislil moža kot ga je poznal pred leti, pa se mu ni posrečilo.

V tem je prišel Sam Hackitt, da bi pospravil posodo. Po svoji zaupni familiarni navadi je gledal Meistru prek rame in bral poročilo o uporih.

»Namestnik direktorja je ljubezniv dečko!« je dejal. »Radoveden sem, s čim se je fantom zameril. Stražniki pa seveda vsi skupaj niso nič prida.«

Meistrove mrzle oči so se uprle vanj. »Hackitt, če bi radi obdržali svoje mesto, ne smete govoriti, ne da bi bili vprašani.« »Oprostite!« je odvrnil Hackitt mirno, ne da bi ga ta zavrnitev količkaj zmedla. »Ze po naravi sem klepetavo nastrojen!«

19

Naslednjega jutra je prišla Mary na prošnjo Meistra zelo zgodaj v pisarno in se zelo začudila, ko je videla, da je Meister že pokonci. Bil je eden tistih, ki posvečajo svoji obleki posebno skrb, tako da bi ga človek lahko imenoval gizdalina. Navadno se je zelo počasi oblačil in je imel navado sprehajati se po hiši v svetlozeleni domači halji vse dotlej, dokler niso začeli prihajati klienti, ali ga ni napotil pogovor s kakim drugim advokatom, da je odločil to oblačilo.

Ko je vstopila, je hodil z rokami na hrbtu gor in dol po sobi in videti je bilo, da ni posebno dobro spal, kar mu je tudi povedala.

»O da, prav dobro sem spal.« Govoril je odsekano, nervozno in zdelo se ji je, da govori vse to pod vplivom hudega razburjenja, ni pa mislila, da bi utegnil to biti strah.

»V Scotland Yard moram,« je dejal Meister, »in mislim sem — silil se je k smehu — če bi morda ne hoteli z menoj — ne v Yard,« je naglo pripomnil, ko je opazil na njenem licu in v očeh odpor. »Lahko bi počakali na me — v kaki slaščičarni ali kjer koli.«

»Zakaj pa, Maurice?« To povabilo jo je neprijetno presenetilo. Meister na vprašanja ni rad odgovarjal. »Če nočete z menoj, ni treba, ljuba moja,« je dejal kratko, vendar takoj spremenil svoj ton. »Rad bi govoril z vami o nekaterih zadevah — poslovnih zadevah — mislim — pri katerih bi rad, da bi mi pomagali. Potrebno bi vas.«

Stopil je k pisalni mizi in vzela z nje spis. »Tu so imena in naslovi cele vrste ljudi. Rad bi, da bi ta seznam spravili v svoji ročni torbici. Gospode, ki so na spisku, bi bilo treba obvestiti — mislim namreč, če bi bilo kdaj potrebno.«

10

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 16. JANUARJA DO 22. JANUARJA 1965

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23 in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23 in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 16. januarja

8.05 Poje kvintet Niko Štrifot — 8.25 Igrajo vam veliki zabavni orkestri — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Mladji glasbeniki šole Domžale-Mengeš — 9.45 Centri ure s pevko Ymo Sumac — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Opoldanski domači pele mele — 12.30 Pri domačih skladateljih — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Z baletnih odrov 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Poje Koroški zbor — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Trije odlomki iz opere »Lakme« — 18.45 S knjižnjega trga — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 V soboto zvečer — 21.00 Zaplešite z nami — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Za prijeten konec tedna

NEDELJA — 17. januarja

6.00 Dobro jutro — 6.30 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.40 Iz albuma mladinskih skladb — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. del — 10.06 Se pomnite, tovariši — 10.30 Delavske pesmi — 10.40 Nedeljski koncert lahke glasbe — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. del — 13.30 Za našo vas — 13.50 Na kmečki peč — 14.00 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 17.05 Mañhen operni koncert — 17.30 Radijska igra — 18.26 Iz romantične solistične glasbe — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Naš nedeljski sestanek — 21.30 Iz slovenske simfonične glasbe — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Iz jugoslovanske komorne ustvarjalnosti

PONEDELJEK — 18. jan.

8.05 Jutranji zabavni zvoki — 8.55 Za mlade radevedneže — 9.10 Zaplešimo in zapojmo — 9.25 Iz narodne zakladnice — 9.45 Igrajo vam tuje pihalne godbe — 10.15 Pisan orkestralni intermezzo — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Pred domačo hišo — 12.30 Virtuozne skladbe za razne instrumente — 13.30 — Priporočajo vam — 14.05 S poti po Balkanu — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Zborovske skladbe — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Iz opernega sveta — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Zvočni razgledi — 18.45 Svet

tehnike — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Igrajo veliki zabavni orkestri — 20.30 Simfonični orkester Slovenske filharmonije — 22.10 S pevpkama po svetu — 23.05 Literarni nokturmo

TOREK — 19. januarja

8.05 Igra kvintet bratov Avsenik — 8.25 Od melodije do melodije — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Scena iz opere Manon — 9.45 V ritmu madisona — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Vokalni kvartet »Inter« — 12.30 Iz koncertov in simfonij — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Pet minut za novo pesmico — 15.30 V torek nasvidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Predstavljamo vam ansamble jugoslovanske zabavne glasbe — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Mañhen recital violinista Roka Klopčiča — 20.20 Radijska igra — 21.20 Na valovih romantične glasbe — 22.10 Zabavni zvoki — 23.05 Nočni koncert

SREDA — 20. januarja

8.05 Glasbena matineja — 8.55 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.10 Moški zbor Zarja iz Trbovelj — 9.25 Opoldanski domači pele-mele — 9.45 Petnajst minut s slovenskimi pianisti — 10.15 Melodije za razvedrilo — 10.45 Clovek in zdravje — 10.45 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Igrajo vam Štirje kovači — 12.30 Poje basist Ivan Petrov — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Za šolarje — 14.35 Kaj in kako pojo mladi pevci pri nas in po svetu — 15.30 Slovenske narodne — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasba z novega sveta — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 Naš razgovor — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Poje nam Akademski pevski zbor — 20.20 Dvajset minut z ansambлом Atija Sosa — 20.40 Marta — opera — 22.10 Nočni akordi — 23.05 Literarni nokturmo — 23.15 Jazz s plošč

ČETRTEK — 21. januarja

8.05 Jutranji zabavni zvoki — 8.55 Za šolarje — 9.25 Glasbeni vedež — 9.45 Domače viže in napevi — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Čez hrib in dol — 12.30 Moli opoldanski kon-

cert jugoslovanske glasbe — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Pol ure s slovenskimi opernimi pevci — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Pihalna godba RTV — 15.40 Literarni nokturmo — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Turistična oddaja — 18.05 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Odskočna deska — 18.45 Jezikovni pogovori — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Cetrtkov večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Lirika skozi čas — 21.40 Glasbeni nokturmo — 22.10 S pevpkama po kontinentih — 23.05 Iz sodobne glasbene ustvarjalnosti

PETEK — 22. januarja

8.05 Uvertura, scherzo in valček — 8.35 Za vsakogar nekaj — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Pihalna godba — 9.35 Pet minut za novo pesmico — 10.15 Komorni zbor RVT — 10.35 Novo na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Iz oper italijanskih veristov — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Za šolarje — 14.35 Igrajo komorni ansamblji 15.25 Napotki za turiste — 15.30 Narodne pesmi iz Piemonta — 15.45 Novo v znanosti — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Petkov simfonični koncert — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Revija naših pevcev zabavne glasbe — 18.45 Ta teden v skupščinskih odborih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Zvočni mozaik — 20.30 Tedenki zunanjepolitični pregled — 20.40 Neznani Verdi — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Za ljubitelje jazza — 23.05 Literarni nokturmo — 23.15 Iz albuma starih mojstrov

K I N O

Kranj »CENTER«

16. januarja franc. barvni CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 16., 18. in 20. uri
17. januarja sovj. film BALADA O VOJAKU ob 10. uri, jug. barv. CS film MARS NA DRINO ob 13. uri, franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 15., 17. in 19. uri, premiera amer. barv. CS filma NA ŽENSKO BOM MISLIL JAZ ob 21. uri
18. januarja amer. barvni CS film NA ŽENSKO BOM MISLIL JAZ ob 16., 18. in 20. uri
19. januarja amer. barvni CS film NA ŽENSKO BOM MISLIL JAZ ob 16., 18. in 20. uri.

Kranj »STORŽIČ«

16. januarja amer. barvni CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 16. in 20. uri poljski film ZAKONSKE TEŽAVE ob 18. uri, premiera jug. barv. CS film

MARS NA DRINO ob 22.30
17. januarja franc. barvni CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 10. in 16. uri, amer. barv. CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 14., 18. in 20. uri
18. januarja franc. barvni CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 16. in 18. uri, premiera sovj. barv. CS filma POEMA O MORJU ob 20. uri
19. januarja sovj. barv. CS film POEMA O MORJU ob 16. in 20. uri, franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 18. uri
20. januarja meh. barv. VV film CRNI OREL ob 16. in 20. uri

Stražišče »SVOBODA«

16. januarja poljski film ZAKONSKE TEŽAVE ob 20. uri
17. januarja jug. barvni CS film MARS NA DRINO ob 15., 17. in 19. uri
20. januarja sovj. barvni film POEMA O MORJU ob 19. uri
16. januarja amer. barvni film ZADNJI VLAK IZ GUN HILLA ob 19. uri
17. januarja amer. barvni film ZADNJI VLAK IZ GUN HILLA ob 15. in 19.30 uri

Cerklje »KRAVEVEC«

16. januarja amer. barvni film ZADNJI VLAK IZ GUN HILLA ob 19. uri
17. januarja amer. barvni film ZADNJI VLAK IZ GUN HILLA ob 15. in 19.30 uri

Kropa

16. januarja amer. barvni film RAZKOSJE V TRAVI ob 20. uri
17. januarja amer. barvni film RAZKOSJE V TRAVI ob 15. in 19.30

Preddvor

16. januarja amer. barvni film GUSAR ob 19. uri

Naklo

17. januarja jug. nem. barv. CS film ZAKLAD V SREBRNEM JEZERU ob 15. in 18. uri

Mavčiče

17. januarja amer. barvni film GUSAR ob 15. uri

Križe

17. januarja amer. barvni film GUSAR ob 18. uri

Podnart

16. januarja amer. barvni CS film PLAVI ANGEL ob 19. uri
17. januarja amer. barvni CS film PLAVI ANGEL ob 17. uri
17. januarja amer. barvni film SKRIVNOSTI ŽIVLJENJA ob 19. uri
21. januarja sovj. barvni film POT V ARENO ob 19. uri

Jesenice »RADIO«

16. do 17. januarja franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL
18. januarja amer. barvni CS film MESTECE PEYTON

19. do 20. januarja ital. film LOCITEV PO ITALIJANSKO
21. do 22. januarja amer. VV film OBDOBJE ZAKONSKEGA PRIVAJANJA

Jesenice »PLAVZ«

16. do 17. januarja italijanski film LOCITEV PO ITALIJANSKO
18. do 19. januarja franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL
21. do 22. januarja jugoslovanski film SLUŽBENI POLOŽAJ

Zirovnica

16. januarja ruski barvni CS film POT V ARENO

17. januarja ameriški film KRVAVI DENAR

20. januarja franc. barvni CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL

Dovje-Mojstrana

16. januarja ameriški film KRVAVI DENAR

17. januarja ruski barvni CS film POT V ARENO

21. januarja franc. barvni CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL

Koroška Bela

16. januarja jugoslovanski film SLUŽBENI POLOŽAJ

17. januarja franc. barvni film ŽENA JE ŽENA

18. januarja italijanski film LOCITEV PO ITALIJANSKO

Kranjska gora

16. januarja franc. barvni film ŽENA JE ŽENA

17. januarja jugoslovanski film SLUŽBENI POLOŽAJ

Radovljica

16. januarja amer. barvni film V VRTINCU ob 18.30

16. januarja amer. barvni film SKRIVNOSTI ŽIVLJENJA ob 17. uri

17. januarja amer. barvni film V VRTINCU ob 15. in 18.30

17. januarja amer. barvni film SKRIVNOSTI ŽIVLJENJA ob 10. uri dopoldne

19. januarja sovj. barvni film POT V ARENO ob 20. uri

20. januarja sovj. barvni film POT V ARENO ob 18. in 20. uri

21. januarja amer. film OPERACIJA IN TEROR ob 20. uri

22. januarja amer. film OPERACIJA IN TEROR ob 18. uri

gledališče

KUD iz Zaloga gostuje v nedeljo, 17. 1. ob 15. uri v Voklem in ob 19. uri v Trbojah z dramo Jožeta Stareta »Ugasle oči«.

NAJEMNINE IN LEVJE RJOVENJE

V kraju Bambury v angleški grofiji Oxford Shire imajo odrejen prostor, kjer vedno gostujejo cirkusi. Šotore razpnejo poleg treh hiš, ki stoje v neposredni bližini. Stanovalci teh hiš pa so se vedno pritoževali, da ne morejo spati ponoči, ker jih prebuja rjojenje zaprtih levov. Zahtevali so znižanje najemnine in ga tudi dosegli.

In tako je to edinstven primer na svetu, da imajo stanovalci manjšo najemnino zaradi levjega rjojenja.

LJUBI DEDEK MRAZ

Pred letom dni so poštarji v nekem nemškem mestu organizirali medsebojno zbirko za novoletno darilo malemu Hansu, ki je poslal pismo dedku Mrazu. Usmiljeni poštarji so mu kupili in poslali železno električno železnico.

Letos v novembru pa je pisal mali Hans novo pismo. V njem prosi dedka Mraza, naj mu odvzame električno železnico, ker oče sedaj ne dela nič drugega, kot da se igra z njo.

CUDOVI TO ŽIVLJENJE MORSKEGA PSA

Pri žretju ni bil nič izbirčen morski pes, ki ga je ribič potegnil iz morja v bližini Kanarskih otokov. Poleg številnih neprebavljenih rib je imel požrešne v želodcu še več zaprtih ribjih konzerv in celo okraske za novoletno jelko. Dvometerski morski pes je tehtal 72 kg.

JUBILEJ CIGARE

Pred natanko 150 leti so v reški tobačni tovarni izdelali prvo v srednji Evropi izdelano cigaro. Do tedaj so kadilci namreč uporabljali le tobak za pipe. Zvečenje in njuhanje.

Kajenje cigar so zanesli k nam Napoleonovi vojaki in kmalu se je razširilo po vsej Evropi. Šele v našem stoletju so cigarete izpodrinile cigare.

Sedaj poročajo, da cigare krepko izpodrivajo cigarete. Vzrok — bojazen zaradi raka. Cigaram se tako prav ob jubileju obetajo spet boljši časi.

SLEPI POTNIK V LETALU

Petnajstletni mladenič je naredil načrt za pobež v svet. V ta namen se je prikradel na frankfurtsko letališče in se skrnil v neko letalo, namenjeno v Ameriko. Pri pregledu pa so ugotovili, da letalo ni sposobno za let in ga potisnili v hangar. Mladenič je prečepel še tri ure v letalu, nato pa mu je uspelo neopazno izmuzniti se iz letala, hangarja in tudi letališča. Po večurnem tavanju od letališča, ki je precej oddaljeno iz mesta, se je mladenič sam prijavil na policiji ves premražen in popolnoma izčrpan.

STIKALO PO NOVEM PRINCIPU

Nekako pol ure po sončnem zahodu in ravno toliko časa pred sončnim vzhodom prižge preprosta japonska naprava razsvetljava na cestah in v prostorih. Pri oblačnem ali meglenem vremenu je seveda ta čas drugačen. Celotni učinek sloni na etru podobni tekočini, ki reagira na svetlobo. Fotocelice in druge drage naprave so zato odveč. Naprava je zelo poceni in jo že s pridom uporabljajo za samodejno vključevanje in izključevanje neonske razsvetljave.

Ze star pregovor pravi, da spoznaš prijatelja v slabih časih. V prvi in drugi svetovni vojni se je vprav krompir izkazal kot pravi prijatelj ljudskih množic. Evropejcem pomeni krompir isto kot rumenokožcem — riž. Prave, tečne in izdatne hrane si brez krompirja ne moremo misliti. Evropa ima devet desetlin vseh krompirjevih polj na svetu. Odkar je postal krompir tako važen za prehrano množic, je povzročil pravcati gospodarski prevrat v Evropi. Industrija je pričela iz krompirja izdelovati tudi alkohol in škrob. Najboljši pospeševalec sajenja krompirja pa je postala — lakota. V letih 1745, 1771, 1772 in 1774, ko je po Evropi razsajala lakota, ker je bil pridelek žitaric slab, se je krompir izkazal kot pravi rešenik.

Mnogi ljudje pripisujejo Frančišku Drakerju, da je prinesel krompir iz Amerike v Evropo, toda pripisujejo mu za slugo, ki je ni izvršil. Res pa je, da je portugalska kraljica Elizabeta nekoč privedila na čast morjeplovcu Drakerju slavnostno pojedino, na kateri so bili udeleženci pogoščeni med drugimi redkimi

zija — dobili šele po njih. Prvi pa, ki so krompir uporabili kot živež, so bili — Prusi. Le-ti so ga dobili iz Španije. Iz španije je krompir zašel tudi v Italijo, iz Italije pa ga je papežev legat prinesel v Belgijo. Poklonil ga je prefektu mesta Mons. Iz teh podarjenih gomoljev pa je prefekt vzgojil prekrasen krompir in poslal nekaj gomoljev v dar Karlu Klausiju, ravnatelju cesarskih botaničnih vrtov na Dunaju. Ravnatelj Klausij je leta 1611 izdal v Antwerpnu botanično knjigo, v kateri že omenja krompir. Knjiga prinaša tudi sliko krompirja. Šele tedaj je postal krompir poznan, a še to samo v znanstvenih krogih.

V Franciji so pričeli gojiti krompir oz. njegove cvetove sprva samo kot okrasno cvetico, šele mnogo pozneje pa zaradi užitnih gomoljev. Francoski kralj Ludvik XVI. in Marija Antonietta sta prišla na neko zabavo, bogato okrašena s cvetovi — krompirja...

Mnogo so si prizadevali, da bi krompir prikupili kmetom in jih navdušili za pridelovanje krompirja. Toda šele Parmen-

Krompirjevi cvetovi za okras

jedili tudi s sadežem, ki so ga imenovali »batate«. Zgodovinarji, ki krompirja niso poznali, so imeli omenjeni »batate« za krompir. »Batate« pa je le krompirju podoban sadež, ki vsebuje mnogo škroba in sladkorja.

Na Japonskem in na Javi pa tudi v ZDA goje še dandanes »batate« nekako tako, kakor pri nas sade kumare in zelje. Domnevajo, da so prinesli na Angleško najprej »batate« in sicer s Kanarskih otokov.

A odkod je prišel krompir v Evropo, pravzaprav ni mogoče ugotoviti. Domnevajo, da je Ivan Hawkins, trgovec s sužnji, leta 1565 uvozil krompir v Evropo tako, da je nekaj gomoljev krompirja poslal lekarnarju v Halborn, ki je iz njih izdelal nekakšno zdravilo. Šele po 21 letih, ko se je Hawkins vrnil iz Amerike na Angleško, se je krompir po njegovi zaslugi uveljavil kot zdravilno sredstvo. Hawkins je krompir imenoval s tujim imenom »Batate Virginiana«.

Drugi zopet trde, da so krompir dobili Angleži na neki ladji in ga kot plen z ladjo vred prepeljali v domovino. Zapečnjena ladja je namreč vozila iz Virginije, a cilja ni dosegla...

Španci so poznali krompir že v 16. stoletju. Angleži naj bi ga — takšna je ver-

tier, botanik kraljevih dvornih vrtov v Franciji, je prišel na izvirno misel: velel je namreč posaditi krompir v kraljeve vrtove v okolici Pariza, kmetom pa prepovedal dostop do krompirjevih nasadov. Kmetje pa, ki so slišali, da jedo krompir na dvoru in da je »rajska jed«, so pričeli krompir — krasti. Poslej se je gojenje krompirja razširilo tudi med kmetstvo prebivalstvo.

Pri nas so pričeli krompir saditi precej pozno. Šele pred dobrimi stodvajset leti je postal visoko cenjena hrana. Takrat je bil posebno v čisljih krompir iz okolice Ribnice. Danes pa gospodinje bolj cenijo gorenjski kot dolejski krompir. Včasih so naši kmetje rekli krompirju — »korun«. Kmetijska družba in Bleiweisove Novice pa imata mnogo zaslug, da sta našim dedom, ki so se prvotno branili saditi krompir, misleč, da krompir povzroča jetiko, predočila koristnost tega živeža. Rajši kot krompir, so takrat naši kmetje namreč pridelovali: proso, fižol in bob. Mnogim je bila prosena kaša boljša hrana kot krompir.

Časi se menjajo. Danes si brez krompirja skoraj ne moremo misliti dobrega kosila.

Pruredil L. Z.

Televizija

SOBOTA — 16. januarja

RTV Ljubljana 17.05 Nena-
vadna pravljica — lutkovna
predstava — RTV Zagreb 18.05
Glasbeni odmevi — RTV Lju-
bljana 18.25 Napoved sporeda
in TV obzornik — RTV Zag-
reb 18.45 Tu nekje poleg
vas — TV igra — RTV Ljub-
ljana 19.30 Vsako soboto —
19.45 Cik-cak — RTV Beo-
grad — 20.00 TV dnevnik —
RTV Zagreb 20.30 »Zagreb
65« — RTV Ljubljana 22.45
Serijski film — 23.15 TV ob-
zornik

NEDELJA — 17. januarja

RTV Ljubljana 9.30 Gozdni
čuvaji — serijski film —
RTV Zagreb 10.00 Kmetijska
oddaja — Športno popoldne
— RTV Ljubljana 19.00 Svet-
nik — serijski film — RTV
Beograd 20.00 TV dnevnik —
20.45 Da ali ne quiz — RTV
Ljubljana 21.45 Poročila

PONEDELJEK — 18. jan.

RTV Ljubljana 11.40 Tele-
vizija v šoli — 15.20 Pono-
vitev šolske ure — 16.40 Ru-
ščina na TV — 17.10 Angle-
ščina na TV — RTV Beograd
18.10 Risanka — RTV Ljub-
ljana 18.25 Napoved in TV
obzornik — 18.45 Kuharski
nasveti — RTV Beograd 19.15

Tedenski športni pregled —

RTV Ljubljana 19.45 Rezer-
viran čas — RTV Beograd
20.00 TV dnevnik — RTV Za-
greb 20.30 Momentes musi-
caux — 20.40 Četrta dimen-
zija — TV drama — RTV
Ljubljana 21.40 Naš teleob-
jektiv — 22.10 TV obzornik

TOREK — 19. januarja

Ni sporeda!

SREDA — 20. januarja

RTV Ljubljana 17.40 Film
za otroke — RTV Beograd
18.00 Slike sveta — RTV
Ljubljana 18.25 Napoved in
TV obzornik — 18.45 Repor-
taža studia Skopje — 19.00
Reportaža — RTV Zagreb

19.15 Glasba za vas — RTV

Ljubljana 19.45 Cik-cak —
RTV Beograd 20.00 TV dnev-
nik — RTV Ljubljana 20.30
Lirika — 20.40 Deset zadet-
kov — 21.40 Kulturna tribu-
na — 22.10 TV obzornik

CETRTEK — 21. januarja

RTV Beograd 11.00 Franco-
zi pri vas doma — RTV
Ljubljana 16.40 Ruščina na
TV — 17.10 Govorimo angle-
ško — RTV Zagreb 17.40 Men-
dov spored — RTV Ljubljana
na 18.25 Napoved in TV ob-
zornik — 18.45 Reportaža
studia Sarajevo — RTV Beo-
grad 19.15 Melodije za eno
kamero — 19.45 Kaleidoskop
— RTV Beograd 20.00 TV

dnevnik — 20.30 Košarka Ju-

goslavija: Francija — RTV
Zagreb 22.00 Ekran na ekra-
nu — RTV Ljubljana 23.00
TV obzornik

PETEK — 22. januarja

RTV Zagreb 18.10 Skrinji-
ca, ki pripoveduje — RTV
Ljubljana 18.25 Napoved in
TV obzornik — 18.45 TV tri-
buna — 19.15 Narodne pesmi
poje Komorni zbor RTV
Ljubljana — 19.45 TV akcija
— RTV Beograd 20.00 TV
dnevnik — RTV Ljubljana
20.30 Revijijski film — RTV
Zagreb 22.00 Magnetoskop-
ski posnetki s tekmovanja v
smučanju — RTV Ljubljana
23.00 TV obzornik.